

איצור "תהלות ישראל"

פנינים שנלקטו מתוך דברי הגה"צ דתהלות ישראל שליט"א

(מתוך מה שכבר נדפס בספרים וקונטרסים, וגם מתוך שאר השיחות)

הנהיה כלילות בנוגע לכל המאגרים

כדאי לקרוא כל המאגרים וידי מופנם א כי בכדי שיחיו מקלטים ונתפנים יותר לתוך הלכ בכדי שהיה ישפיע ויפועל את הגמגומה לא די בקריאת הדברים פשוט א לדר ויה כי מפעם השנית מתייחסים הרבה דברים שלא מתייחסים בפעם הראשונה. ואת למדוע שבמילותיו עשה הדברים מוצאים כי דברים שבכדי חזו מילותיו חושבים וגם דברים חושבים וגם הדברים הישנים הרבה נבחרו מחדש וקבלו פנים חדשות ולכן כדאי לקרוא עוד פעם גם את המאגרים הישנים, כי באלה הדברים מתקנים מה שאמרו הח"ל שדברי תורה כל אמן שוארים חוזר עליהם מוצא רבים טעם חדש, כפי שמעיד המסין בס"ד.

גליון השבוע - שנה ח' גליון י"ז

לתשומת לב הקוראים
המאמרים על הפרשה או
המועדים גם הם דברים
כלליים שנוגעים תמיד ולכן
אפשר וכדאי לקרואם גם
אחרי הפרשה או המועד.

גליון פ' יתרו תשע"ט

להערות ולדעות לפנות בטלפון:

בא"י 02-537-5704 פקס 02-650-1067
או בבג"מ"ד "תהלות ישראל" רח' יצחק נפתא 17 ירושלים
בארה"ב 917-873-1181 347-885-7700

אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול הלשון
בארץ ישראל 03-6171000 ואח"י להקיש לאדיש 3-4 → ללה"ק 5-4-5-4 →
בארה"ב 718-395-2440 ואח"י להקיש לאדיש 4-50-4 → ללשון הקודש 5-5-7-2 →
מי שרוצה לקבל דף השבוע וכן המאמרים או הקונטרסים שלנו בדואר נא להתקשר ל"י לויטער
מח"ל 527614581 (972) מא"י 0527614581 או דרך האימייל שלו lauffer6@neto.net.il
אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול תהלות ישראל
מספר קבוע 02-544-0-544 בארה"ב 718-770-3678

חדש! מהיום אפשר לתרום גם ע"י נדרים פלוס מספר טלפון 03-763-0585 קוד טלפוני 2218 או ע"י קשר קהילה מספר טלפון 073-275-7000 קוד 4336

אוצר הפרשה

"שם האחד גרשום" וגו'

יש להבין לאיזה צורך האריך הכתוב כאן להזכיר את טעם קריאת שמותיהן, ובפרט שאצל גרשום כבר נכתב הטעם בשעת לידתו (בפ' שמות ב' כ"ב) (עי' אור החיים הק').
וי"ל שהפסוק רצה להזכיר את זה דוקא לפני פרשת מתן תורה כי מה שרמזו בטעם קריאת אלו השמות הוא הקדמה והכנה חשובה לקבלת התורה, והוא על פי מה שכתב האור החיים הק' (ב' כ"ב) לפרש למה אמר גר "הייתי" לשון עבר ולא אמר לשון הווה שהרי עדיין היה משה רבינו גר בארץ נכריה (שאינו ארץ מולדתו), אלא היה כונתו בזה על דרך אמרו (תהלים ק"ט) "גר אנכי בארץ" וגו' כי הצדיקים אינם בעולם הזה אלא כגרים ... והוא אמרו גר הייתי מעודי וכו"א כלומר מעת שנולדתי הייתי מרגיש גר בעולם הזה.
והגה המשך פסוק זה של "גר אנכי בארץ" הוא "אל תסתר ממני מצותיך", ויש לפרש הכוונה בזה על פי המבואר בחז"ל ובספרי מוסר שבכדי לזכות לתורה צריך שיהיה האדם מופשט מעניני עולם הזה, והדביקות בעניני העולם הזה הוא התולעת המפסיד השגתה, וזה מה שאמר דוד המלך ע"ה לד' שמכיון שהנני מרגיש גר בארץ הריני כבר מכח זה מוכשר לזכות לתורה על כן אבקש ממך שבזכות זה אל תסתר ממני מצותיך אלא תפתח לבי בתורתך.
ובמנו כן כאן שאמר משה גר הייתי וגו' (ולפי מה שכתב האור החיים הק') הרי היה גם כן כונת משה רבינו (ככוננת דוד המלך ע"ה) להודות לד' על זה (בקריאת שם בנו) מכיון שע"י כן יוכל לזכות לתורה, וזה כונת התורה במה שהזכירה את זה כאן לפני מתן תורה כדי להודיענו שזה שייך לקנין התורה (שזה היה גם כונת משה רבינו) כדי שידעו בני ישראל באיזה אופן וזכות יוכלו להשיג את התורה.
ולכך הזכיר התורה הק' כאן טעם הזכרת שם

אליעזר (כי אלקי אבי בעזרי) גם כן להודיענו בזה שאי אפשר לזכות לתורה אלא אם כן יודע האדם שאי אפשר להשיגו בכח עצמו ובינתו אלא בעזר אלקי כי התורה הוא שכל נבדל שכל רוחני אלקי ואינו כהגיון אנושי כלל ולכן לא יוכל הגיון האנושי להשיג האמתה של תורה אלא אם כן יופיע עליו שפע אלקי מלמעלה ואז ישיגה בעזר ד' בס"ד.

"רצונינו לראות את מלכנו" (רש"י י"ט ט')

הגה לפני מתן תורה כאשר בקשו בני ישראל לשמוע את התורה מפי הקב"ה בעצמו כמבואר ברש"י (י"ט ט'), אז השיב הקב"ה למשה רבינו ע"ה אם כן עליהם לעשות הכנה קודם ע"י פרישות שלושת ימים, ובגמ' (ברכות כא כב.) למדו מכאן את תקנת עזרא שאסר ללמוד תורה בלי טבילה שלימוד תורה צריך טהרה, וטעמא דמלתא מכיון שצריכים ללמוד באימה ובריאה וברתת ובזיע ולזה אי אפשר להגיע בלי טהרה.
ויש להקשות על זה איך לומדים ממתן תורה לכל לימוד תורה, הלא מה שנתבקש מהם הטהרה במתן תורה היה מחמת שבקשו לשמוע מפי הקב"ה בעצמו (כמו שפירש רש"י שם) וזה היה כמו נבואה, אמנם אם לא היו מבקשים לשמוע מפי ד' ית' אלא רק מפי משה לא היה מבוקש הפרישות והטהרה.
ועוד ראייה לזה שהרי כמה פרשיות שלמדו תורה מפי משה רבינו ע"ה קודם מתן תורה כפרשת קדש לי וגו' והיה כי יביאך שנאמר במצרים וכן במרה נצטוו על כמה מצוות ולא היה מבוקש מהם פרישות וטהרה, אם כן כיצד אפשר ללמוד ממה שהצריכה תורה טבילה וטהרה במצב של נבואה שהיה במתן תורה שכך יש גם כן חיוב לכל לימוד תורה, וזה תמיהה גדולה.
ובכדי ליישב ענין זה צריכים לבאר הענין בקצת יותר עומק, והוא שמה שבקשו בני

ישראל לשמוע את עשרת הדברות מפי הקב"ה לא היה מפני שרצו לקבל נבואה (כי אם היה כונתם לכך היה להם לבקש את זה כבר לפני זה כל פעם כשהיה משה רבינו ואמר להם דברים בשם ד' היו צריכים לבקש שהם רוצים לשמוע בעצמם הנבואה מפי ד') אלא בקשתם היה שהם ישמעו ויקבלו את המתן תורה במדרגה של נבואה (כאותה הדרגה שמשא קיבל את התורה) כי תורה במדרגה של נבואה היא תורה בדרגה הרבה יותר גבוהה (ואע"פ שהיא אותה התורה כי אין תורה אחרת אבל ע"י דרגה של נבואה מתגלה להאדם באותה תורה עצמה דרגה יותר גבוהה) וזה מה שהתאוו אליה בני ישראל.
ואכן לאחר שעשו את ההכנה של הפרישות והטהרה וזכו לקבל התורה מפי הקב"ה בעצמו בזה נמסרה התורה להם (וגם לנו) במדרגת נבואה כמו שבקשו והתאוו אליה וע"י זה נעשה הקשר והחיבור של בני ישראל אל התורה הק' במדרגה גבוהה מאוד, ולכן תמיד בשעה שעוסקים בתורה מתעורר הכח הזה, וידוע מה דאיתא ומובא גם בנפש החיים (שער ד' ...) שבשעה שאדם יושב ועוסק בתורה השכינה מופיע לו ומלמדתו וע"י זה זוכה להשיג גם את אור התורה, ע"ש, ולפי זה מובן הענין שאמרו חז"ל (בב"ב י"ב.) חכם עדיף מנביא, כי הכח של הנבואה והשגת גילוי שכינה נשאר בתורה ולכן מאז אפשר להשיג ע"י לימוד התורה מה שהנביא יכול להשיג בנבואה ועוד יותר לפי דרגת משה רבינו ע"ה דהיינו פנים בפנים וכמו שהיה במתן תורה ככתוב (דברים ה' ד') פנים בפנים דבר ד' עמכם שהוא יותר משאר נבואה, ועל כן אמרו חז"ל חכם עדיף מנביא כי החכם יכול להשיג על ידי התורה יותר מדרגת נבואה (של שאר נביאים) את דרגת רצוננו לראות מלכינו אבל בכל זאת אין אנו משיגים זאת היום בנבואה גלויה ממש כמו שהיה אז (וזה יהיה לנו רק אחרי הגאולה השלימה אבל היום זה לא מופיע לנו) אלא בדרך שְׁכָל ונסתר בתוך התורה הק' שנכנס במוחינו ולבנו.

זה אז סמכה על הפסוק הזה, ופשוט הוא שאין לימוד זה מוכרח מהפסוק לבד שהרי אם כן היה זה מדאורייתא ולא אסמכתא מדרבנן.
1 והנה ידוע שהתורה נקראת משל הקדמוני כמו שכתוב בנביא, ורש"י בפרשת משפטים (כ"א י"ג) מפרש שהתורה היא משל של קדמונו של עולם ובפשוטות מבינים הכוונה בזה שהקב"ה כתב את המשל הזה.
אבל אפשר להבין הענין באופן יותר עמוק שהתורה היא משל על הקב"ה שהוא קדמונו של עולם כלומר שמהתורה אפשר להבין את הקב"ה, והנה ידוע מחז"ל (וגם הרמב"ן מביא את זה בהקדמת לתורה) שהתורה כולה שמותיו של הקב"ה אלא שהקב"ה הלביש את זה באותם התיבות שהם ההלכות והספורים שמופיעים בתורה הק' אבל לפני זה היתה כולה שמותיו של הקב"ה, אם כן לאן נעלמו עכשיו כל השמות הללו אלא בודאי שזה עדיין נמצא בתורה ורק מי שלומד את התורה בצורה הנכונה לשמה כמו שצריך יזכה על ידי זה להבין את הקב"ה כי יתגלה לו הנמשל של

זה יובן היטב למה אמר לשון עבר "הייתי" כי זה מה שהיה להדגיש היותו על זה שהיה גר בעבר ובעבור זה הרי הוא עתה גם כן בנחת ולא בצער.
2 וגם יובן גם כן למה אצל גרשום הזכיר כי "אמר" ולא אמר כך אצל אליעזר, כי כונתו כאן לומר שתמיד היה משה רבינו אומר גר אנכי בארץ וגו' כי זה מה שצריך האדם להזכיר ולומר תמיד לעצמו שלא ישכח, ואם לא יזכור זה ולא יאמר לא ירגיש גר בעולם הזה אלא יהיה תושב בעולם הזה (וכך ישאר גם כן בעולם הנצח כמבואר ענין זה ברמב"ן בשערי תשובה לר' יונה) אבל אצל טעם "אלקי אבי בעזרי" יובנו תלוי בכך כי אפילו מל שאל ער לאו מרגיש של שד' ית' עוזרו אזי זה חסרון שלו אבל ודאי שד' ית' עוזרו ולא שייך אחרת אלא שהוא אינו מרגישו.
3 ואע"פ שלמדוה מפסוק והודעתם לבניך וגו' יום אשר עמדת וגו' מה הלל וכו' הרי זה רק אסמכתא בעלמא וא"כ לא למדוה משם, אלא אחרי שהבין עזרא מדעתו הקדושה לדמות לימוד תורה למצב של מתן תורה ולגזור טבילה על

א ויש להבין דבריו הק' אית מתורץ בזה קושייתו למה לא אמר לשון הווה שהרי גירות זאת היא עדיין בהוה, אך יש לומר בהקדם מה שיש לתקדק עוד לפי פירוש הפשוט שהכוונה על גירותו למה נדקשם על לבנו על שם פשרו ולכאורה יותר מתאים לתת שם על שם טובה וחסד שעשה עמו ד' ית' (ואע"פ שחייב לברך וכו' אמנם שם וזכר עושים רק לחדש גלוי וזה מה שצריכים לזכור ולהזכיר ולספר לילדים תמיד כי זה מה שרוצים להמשיך על העתיד).
אך י"ל שכונתו בזה היה כך שרצה לתת הודאה לד' ית' על שאע"פ שהיה גר במדין אלא הרגיש בזה צער כי גם במצרים ע"פ מולדתו היה מרגיש תמיד כזה ולא תושב מטעם שהזכיר האור החיים הק' כי כך מרגישים צדיקים תמיד בעולם הזה, ולכן מכיון שהיה רגיל בכך אין זה שינוי במצבו ממקום שהיה בו תושב למקום של גירות (שזה מה שנחשב צער) אלא ממקום גירות למקום גירות אחר שאין בזה ענין צער ועל זה הודה לד' על שזכרו להיות בדרגה זו מאז ומתמיד ועל ידי כן ניצל מלהיות בצער וסבל, ועל פי

והנה בכדי להשיג (בשעה שלומדים תורה) אותה דרגה הגבוה שניתן לנו צריך שיהיה הלימוד באותם התנאים שהיה מבוקש אז במתן תורה והיינו בפרישות ובטהרה כמה שאפשר לנו לעשות שיהיה דומה למה שהיה במתן תורה דהיינו באימה וביראה וברתת ובזיע כמה שאפשר לפי ערכינו, ובכדי שיוכל להיות באימה וכו' צריך להיות בזהירות בטבילת עזרא ובלי תנאים הללו אי אפשר לנו לקבל דרגא זו הגבוה בשום אופן וזה כמו שהיה מבוקש מבני ישראל אז בכדי לקבלה בדרגא זו.

ואם יאמר האדם שלא אכפת לו על דרגא זו והוא מוכן לוותר עליה ועל כן לא יצטרך להקפיד ללמדה בצורה זו, הרי זה דומה למי שמבקש מהמלך שיתן לו במתנה איזה יהלום שיש לו באוצר גנזיו, ואחרי שקבלה הרי הוא מזלזל בה ולא אכפת לו עליה להתקשט בה ולהתכבד בה כלל, והרי זה זלזול גדול בכבוד המלך כמובן, וכמו כן הוא בענינינו שהתורה הק' היתה חמדה גנוזה של הקב"ה כדאיתא בחז"ל (שבת פ"ט), ואחרי שניתן לנו בדרגה גבוהה כמו שבקשנו אם האדם מזלזל באותה דרגא שניתן לנו ומשתמש בה רק בדרגא היותר פשוטה הרי זה זלזול במתנת המלך, ומכיון שאסור לנו לזלזל במתנה חשובה זו לכן נעשה זה חיוב עלינו (וכמו שאמר חז"ל מה להלן באימה וכו') אף כאן וכו', ואין בכונתנו בזה לחדש ולומר שאסור מצד ההלכה אבל על כל פנים מצד המוסר ראוי או אפילו

חיובא רמיא עליה לנהוג כן. ויש לומר שלפני התקנה אע"פ שהיו נזהרים לטבול מצד המוסר כנזכר שלא לזלזל במתנת המלך בכל זאת עד שהגיע האדם לטבול לא היה ענין למנוע מללמוד ביני לביני וזה לא נחשב זלזול במתנת המלך כיון שהולך לטבול, ומכיון שבין כך אי אפשר לו ללמוד עתה בדרגא המבוקשת עליו ללמוד לכל הפחות בדרגא הפחותה מזה, ועל זה בא עזרא ותיקן לאסור ללמוד לפני טבילה כדי לחזק הענין מפני שהיה הדבר רפוי בידי ההמון עם (וגם בכדי שימהרו לטבול) ולכן גם מי שהיה אז אנוס שאין לו מקוה איפה שהוא נמצא עתה וכו' (אע"פ שאין כאן זלזול במתנת המלך שכיון שהרי זה מטעם אנוס וכו') בכל זאת) מטעם תקנת עזרא היה אסור לו ללמוד.

אמנם יש להבין שפשוט הוא שמה שבטלוח חז"ל לתקנת עזרא היינו שבטלו את האיסור ללמוד כל זמן שלא טבל, והטעם שבטלו איסור זה היה מפני שבהרבה עיירות לא היה להם מקוה והיו בטלים הרבה מלימוד התורה הק' כמבואר בחז"ל, אבל לא היה כוונת חז"ל לבטל את החיוב ללמוד באימה ויראה וכו' כשאינו אנוס אלא כוונו להתיר למי שהוא אנוס ואינו יכול ללמוד באימה וביראה (מפני שאין לו מקוה לטבול) שבכל זאת לא יבטל מדברי תורה וילמד איך שיכול מכיון שהוא אנוס. ועל כן פשוט הוא שגם אחרי שבטלוח לטבילת עזרא אין זה פוטר את האדם מלקיימה

התורה שהיא כולה שמותיו של הקב"ה.

¹ ועל זה אומר ד' ית' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, ואמרו חז"ל (אבות פ"ו ב') שכל מי שאינו עוסק בתורה שניתן לו עליו נאמר זנום זהב באף חזיר וגו' ע"ש.

² ועי' בקפי הישר שישנם הרבה ענינים שהם לפנים מ' חיות הדקן וישנם כאלו כלפי ת"ח שיש עלי' הרי זה חיוב גמור ושלם דברים עם אלו שהיו הב"ד אפילו כופין את הת"ח לעשותם ואע"פ שכלפי שאר אנשים הרי זה רק לפנים משורת הדין משום ועשית הישר והטוב.

³ ואין לדייק מהלשון, עזרא "תיקן טבילה" וכו' שמשמעו שלפני זה לא היה טבילה כלל לב"ק, כי גם כך מציינו גם במקום אחר בחז"ל כעין זה לראש דוד המלך ע"ה שהיה תיקן טבילה לכל יום, ופירושו בראשונים שזה כבר היה תקנה קדומה אלא יום חזקו וכו' כן חז"ל כאן וכו'.

⁴ כמו שהעיד תלמידו רבנו הגה"ח ר' יוסף קדישי קרישעבסקי זצ"ל שהיה החפץ חיים לוקח אותו יחד אתו כל שבת בבוקר.

[הוספת המעתיק, ידוע שהחז"ר היה לו מקוה בביתו, גם הבעל אבי עזרי היה טובל כל יום כמו שהעידו מתלמידיו שליוו אותו כל יום, וכן עוד הרבה גדולי ליטא, וגם הגאון הרי"י קאניעבסקי זצ"ל היה טובל כל יום.

ואעתיד לכאן מנה שכתב בספר אורחות ישר להג"ח קאניעבסקי, וז"ל, למה דעת הרבה קדמונים שלא ביטלו טבילת עזרא אלא לתורה אבל לתפלה אסור עד שיטבול והיא דעת רב האי גאון (מובא בר"ף ורא"ש פ"ג דברכות) ורבנו חננאל (מובא בתו' חולין ק"ב ב' ד"ב לגבל) ועוד ראשונים, וגם הרמב"ם שפסק בסוף ה' ק"ש שבטלוחו לגמרי תמרו עליו ראשי ישיבות בבל והשיב להם שמימי לא ביטל אותה אפי' שעה א' אלא שלא היה יכול לכתוב בחיבורו כ"ג אם היוצא מן הדין על פי ההלכה (כמו שכתב רבנו יונה ב"ה דברכות) ואף דבש"ע נפסק בהרמב"ם מכל מקום כ' האחרונים שהנוהג לטבול תבא עליו ברכה כמו שכתב במ"ב (סי' פ"ח סק"ב) בשם הפמ"ג, וגם הרמב"ם עצמו כ' (בפ"ד מתפלה ה"ו) מנהג פשוט בשנער ובספרד וכו'. ובש"ת מן השמים שאל אם יש להקל בטבילת עזרא לתפלה והשיבו לו ועבדתם את ד' אלקיכם הוי אומר זו תפלה ואפשר טמא ומקריב קרבן... ודבר זה גורם אורך תפלה כי אם תפלת ישראלי תתקבל כבר נתקבלה תפלתם זה ימים רבים, עכ"ל, וכתב בס' מגיד מישרים להבית יוסף ז"ל (פ' בהר) אמר לי המגיד אל תבטל תמיד טבילת בע"ק כי אין אתה יודע מתן שכרה עכ"ל.

והאריז"ל כ' (בשער ר"ה"ק דף ד') אין דבר יותר מוכרח וצריך אל האדם בענין ההשגה כמו הטבילה שצריך שיהיה האדם טהור בכל עת עכ"ל, וכן כתב בראשית חכמה (שער

האהבה פ"א) ובחסד לאברהם (מ"ב נהר נ"ט) עי' שם שהאריכו בזה, וחז"ל אמרו (בברכות כ"ב א') כל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו והרבה גדולי ישראל לא ביטלו ממימיהם כמובא בתולדותיהם, וראיתי בספר א' שכל החיבורים, שנתקבלו בכל ישראל הם אלו שהמחבר נזהר בטבילת עזרא, והקיום של מקוה הוא וקול הטובוד נזהר מי שיכול ראוי לזיהור בזה, מצ"ל האחרות יושר.

ואעתיק עוד ממה שמצאתי בספר רחמנא לבא בעי ליקוטי ענינים בענין זה ז"ל, ובס' מעשה רב השלם (עמוד ק"ג) מובא על הגר"א זצ"ל "בטבילת קרי לתפלה היה נזהר ומזהיר מאוד שלא להתפלל עד שיטבול", ובס' אמרי קודש בצוואת הגר"ר יואל פרומקין זצ"ל תלמיד הגר"א נאמר (לטבול בכל ערב שבת חזק וכו'... ולמחר (בשבת קודש) בהשכמה טוב לטבול, ופשיטא אם צריך לטבילה אז מאוד נכון שלא לטבול בכל עת ועת, ובס' מרביצי תורה ומוסר (ח"א עמוד ל"ב) מובא על הנצי"ב זצ"ל אב"ד ור"מ וולז'ין "לעיתים קרובות מאוד טבל את עצמו במקוה לשם תוספת טהרה, ובמיוחד לקראת ימי שבת וחג כאשר גוון פניו התחלף וכולו לובש נשמה יתירה", ובס' דוגמא מדרכי אבי מספר הגר"ר אריה לייב זצ"ל על אביו בעל "החפץ חיים" זצ"ל "גייסי הרב ר' מענדל אמר לי כי מר אבא היה מדבר עמו על דבר זהירות בטבילה, ואמר לו כי לא ביטל מדבר טבילת טהרה".

ובס' אור אלחנן ח"א עמוד ר"פ מובא על הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד "לעולם אינו מתבטל מטבילת מקוה לפעמים אף בשבת, לשם קדושה ותוספת טהרה", ובס' גשר צר על הסבא מנובהרדוק זצ"ל בסדר עבודת ד' טהרה, בהג' מובא שחאחד הדברים שהיה טובל מדי בוקר במקוה סוף היום, ובס' הצדיק רבי שלמה (בלוף) זצ"ל תלמיד החפץ חיים ז"ע (עמ' ק"ה) אומר (ט') מובא שהיה מקפיד לטבול כל יום עד שנהיה חולה, ואם לא היה לפני התפלה טבל לאחר התפלה, והיה לו ענין לטבול במקוה קרה (ועי' שם שנתן עצה לזה), ובס' אנא עבדא (פרקי חיי של הגר' שמואל צבי קובלסקי זצ"ל עמוד 59) מובא שאמר בשם החז"ר "א שרצוי שבחורים יטבולו במקוה טהרה, כדי ללמוד בטהרה".

ובס' ראשון לציון (לבעל האור החיים הק') על הפסוק "בני האדם מחשבו וכו'" (משל ב' א') כתב שזה"ל, כאטור יחשוב האדם מחשבות רעות אלא שתבנה צריך לטבול במה להקביר המחשבה העולה על רוחו, ולזה היתה עולה במה ולזה יטבול במים ויעביר טומאתו ממנו ע"כ, ובס' קריינא דאגירתא מכתבים מאת הסטייפלר זצ"ל (ח"א מכתב נ"א אות ב') כתב "להיות רגיל מאוד בטבילה במקוה, וטבילת עזרא יהיה כחובה, וזה מביא לידי קדושת המחשבה וטהרת הנפש", ובאור זרוע הלכ' תפלה סי' ק"ב כתב בעל

כשיש לו אפשרות לקיימה בכדי שיוכל ללמוד כראוי באימה וביראה וכו' כמו שאמרו חז"ל, והרי זה פשוט וברור וכך היו נזהרים בה כל גדולי הדורות וכמו שכתוב הרמב"ם על עצמו שמעולם לא בטלה וכן מסופר על החפץ חיים שהיה טובל גם בשבת קודש".

(מתוך מאמר רעב לשמע דבר ד')

"קדשתם היום ומחר" (י"ט י')

כתוב בתוס' (ביצה ה. ד"ה כל דבר) שמצות פרישה נאמרה בתחילה ללשון שהיה משמע שהאיסור הוא לעולם, כלומר שהם ישארו לעולם ועד בפרישות וזה היה התנאי לקבלת התורה שקבלו אז (ורק אחרי קבלת התורה כשאמר ד' "שובו לכם לאהליכם" אז נתודע להם שהאיסור היה רק על הג' ימים) ע"ש, ויש להבין מכיון שהיה בדעתו של ד' ית' להתיר להם האיסור אחר קבלת התורה אם כן למה נאמרה לכתחילה באופן שמשמע לעולם. וי"ל כי לא רצה ד' ית' שידעו מתחילה שהאיסור רק על זמן, כי באמת עיקר הפרישה הוא בלב שיסיח דעתו מענין הגשמיות ויוציאנה מלבו לגמרי, ואפילו אם יתנתק האדם ויפרוש בפועל מהגשמי אם לבו עדיין קשור אליו אין זה הפרישות הנדרשת כלל' ולא תוכל פרישות כזאת לפעול את המטרה שהיא לנתק את האדם ולטהרו מטומאת הגשמיות שתוכל להיות התורה נקלטת ונדבקת בלבו כראוי ושיתקיים

תשובה צריך טבילה ליטהר מעבירה שטמאתו. ובספר שאל אביק ויגדך ח"ב מובא על הגה"צ רב"ב ליבוביץ הבעל ברכת שמואל (עמוד 357) בזה"ל, היה ידוע שאין לתת יד לרבינו לשלום רק מי שראוי לכך ונטהר מטומאתו, ועל כן בעיר קאניץ כשעברו ליד שבת להתברך באשר שבת" ידועו שאיני קשור אליו אין זה נאטר נגישו יהי משמט מלתא ראי ידו ע"כ.

בספר מרא דארעא דישראל מביא על הגאון רבנו יוסף חיים זוננפלד זצ"ל שכל ימיו התנהג רבנו בתוספת טהרה ובצניעות יתירה, לא פעם ראוהו אחר חצות לילה כשהוא נחפז לבית הטבילה לטהר ולקדש את עצמו... וכשנשאל איך הרי הוא מבטל זמנו הלימוד עבור זה ענה, הנה גר שמיל ולא טביל זה כאילו לא היה הרי נעשה רק בטבילתו והרי ק"ו ומה מנכרי למה הרי אפשר לטבילה שתעשה, מיהודי ליהודי הגון יותר בודאי שתעשה, ולעת זקנתו כשכבר ההליכה קשתה עליו הוכרחו מקורביו להתקין לו מקוה טהרה בתוך ביתו.

ובס' מאורן של ישראל (עמוד ס"א-ב) מובא על רעק"א זצ"ל שמיד בקומו בזריות ממטתו היה ראשית דרכו לבית הטבילה שום דבר לא עצרוהו מלכת גשם שלג וימי הקור בכלל, ואף כאשר הקרישו מי המקוה בימי החורף, לא שינה מנהגו כלל, (ועי' עוד על מסירותו לטבול במקוה) ובס' תולדות יצחק (ד"ב ע"ג) מובא על הגר"ר יצחק אלחנן סקטור זצ"ל "היה מהדר מאוד לטבול עצמו במקוה בכל עת מצוא, ולפעמים איזה פעמים בשבוע, וגם בימי זקנותו וחולשתו התגבר לטבול עצמו, והיה שמח כמו על מציאה כשעמדה לו השעה לטבול במקוה, ומקובל מפי אבות משפחתנו נ"ע אודות זקנתו הגאון החסיד רבי אליקים געטשליק שלעזינגער זצוק"ל רב ור"מ בקלויז האומבורג ותלמיד מובהק מבעל "ערוך לנר" ובניו הגאונים זצ"ל שהיו מקפידים מאוד על טבילת עזרא גם אהיה הצ"ל כרוך בקושי רב, ומסופר שבימי החורף היו לפעמים שוברים הקרח בנהר וטובלים.

ובס' דרכי מוסר (חלק "לזכרם של גדולי ישראל") מביא הגר"ר יעקב ניימן זצ"ל על הגה"צ רבי משה רונשטיין זצ"ל משגיח דיישבת לומז'ה "לא דילג יום מבלי ללכת למקוה בקוה ובחום וטבל כל יום משה ועשיתם טבילות אע"פ שהיה חלש שצטב לו כ"ס" **ע"כ** הוספת המעתיק.

⁵ וכך הקשה הריטב"א בס' ביצה ע' ע"ש. ⁶ ולפעמים יוכל להיות אדרבה שכשאדם חושב על דבר שנמנע ממנו והוא מתגעגע אליה בלבו הרי זה מחשבה עמוקה שכחה יותר גדול ממעשה (בלי כל כך תשוקה) וכמבואר בחז"ל (קהלת ו' ט') וז"ל טוב מראה עינים מהלך נפש... ע"ש, ועל זה נאמר קשה הרהורי עבירה מעבירה.

בו חקקם על לוח לבך^א, והנה לפי טבע האדם אינו מסיח דעתו ולבו לגמרי מדבר שדעתו לחזור אליה אלא מדבר שהוחלט אצלו לפרוש ממנו לחלוטין, ולכן אם היו יודעין שאחרי ג' ימים חוזרין להעולם הזה לא היו מתנתקים ממנה בלבם ולא היו מסיחים דעתם מזה לגמרי ולא היה זה פרישה מוחלטת אפילו לאותם הג' ימים בלבד^ב, ועל כן היה צריך להיות הציווי באופן שיבינו שהם כאילו פורשים לעולם כדי שיתייאשו בלבם לגמרי מזה ואז תהיה הפרישות מוחלטת ואמיתית^ג.

ומעתה יש לומר עוד יותר שבאמת עיקר הפרישות שהוא בלב זה נשאר אסור לעולם כי לגבי זה נשאר הגזירה ראשונה שלפני מתן תורה להיות בפרישות וזה מה שמבוקש מאתנו באמת גם היום וכמבואר בש"ע אר"ח (סי' רל"א^ד), ומה שהתירה תורה אחר כך "שובו לכם לאהליכם" זה קאי רק על חלק הפרישות שבפועל. ואם תאמר אם כן שעיקר הפרישות היא הפרישות בלב ואע"פ שבפועל הרי הוא עצמו מתעסק בהענין אם כן למה לפני קבלת התורה היה צורך לפרוש גם בפועל ולא היה מספיק להמחיש הפרישה והניתוק בלב לבד כמו שמבוקש מאתנו היום.

אך התשובה לזה היא כך כי כפי טבע ורגילות האדם הרי לבו נמשך בעל כרחו אחר הפעולה, ולכן אם היו מתעסקים בפועל בגשמיות היה לבם בעל כרחם נמשך אחריה וזה היה מונע אותם מלקבל התורה הק' בדרגא המבוקשת וכנ"ל, אבל אחרי שנתנתקו ג' ימים ויצאו מההרגל של העולם הזה ואחרי זה קבלו את התורה הק' אזי הרי זה כמו חיים חדשים והתחלה חדשה ואז כבר אין הסכנה כל כך גדולה שיהיה נמשך לב האדם לפעולותיו הגשמיים כי מטבע הדברים הוא שכל דבר איך שמעמידים אותו מתחלתו כך נמשך המשך הדבר ממילא כפי שנעשה ההתחלה^ה, ולכן עכשיו מאחר שהסיחו דעתם מהענין לגמרי באלו הג' ימים (שזה שיעור שמבטל על כל פנים במקצת מהרגל הקודם^ו) עשו התחלה חדשה שחזרו להגשמיות בצורה חדשה שלבם לא יהיה קשור להגשמיות כמו מקודם. ועוד יש להוסיף להסביר הענין למה אחרי

שקבלו את התורה הק' היה באפשרות לחזור להתעסק בעולם הזה בלי דביקות הלב בעולם הזה כי מאחר שקבלו התורה הק' נתמלא לבם בה ובפרט שהיה תיכף ומיד אחרי ההתרגשות ממתן תורה שאז בודאי היה לבם מלא ושקוע בתורה הק' שקבלו עתה^ז, לכן סרה הסכנה כי הסכנה היה רק כל זמן שהיה לבם פנוי וכמו שכתוב הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) שאין מחשבת יצר הרע מצוי אלא בלב פנוי מן החכמה. ויש ללמוד מזה מה שנוגע לכל אדם שכשאדם רואה בעצמו שקשור בלבבו לאיזה ענין גשמי ורוצה להתנתק מזה ולהזדקק צריך לפרוש גם בפועל מהענין הגשמי על משך זמן עד שיצא ויתנתק מההרגל בזה (ובתוך הזמן ההוא למלא לבו בתורה הק' ובמוסר עד שממילא יהיה נמאס בלבו ויהיה לו שנאה בלבבו לגשמי ולגופני^ח) וע"י זה אפילו כשיחזור להתעסק בהענין הגשמי כבר לא ימשך לבו לתוך הענין מאחר שכבר חדרה לתוך לבו הרגשת שנאה ופחד בעת גישתו ועסקו בגשמי שלא יכשל ולא ימשך להנות ממנה, (חוץ מכח הסגולה שמקבל בזכות שפירש את עצמו על משך זמן שעשה בזה השתדלות להתנתק מהגשמי).

אבל לא די במה שיחדיר תוך הלב שנאה להגשמי בשעה שמתעסק בה כי בשעה שיעסוק בהגשמי הטבע ישיח מלבו הרגשת השנאה הזאת החדשה מכיון שהרי הוא עדיין רגיל ודבוק להגשמי יותר ממה שהוא דבוק לשנאת הגשמיות שהחדיר עתה ללבו, מה שאין כן אם יחדיר את כל זה ללבו בעת שהוא מנותק ורחוק מהגשמי אזי (בתקופה זו) יקנה קנין ראשון בלבבו ויועיל לו על אחר כך אפילו כשיחזור להתעסק בה וכנ"ל, וכדאי להמשיך תמיד מפעם לפעם לחדש את הניתוק ופרישה בפועל ולחזור עליה על זמן מסויים כדי לחדש הכח והתוקף בלבבו שלא יתיישן עם הזמן כפי הטבע, וכך היו חסידים הראשונים נוהגים להתבודד או לפרוש מזמן לזמן בענינים מסויימים שהיו מרגישין שצריכים חיזוק בהם כמו תענית דיבור ולפרוש מאכילת בשר וכדו' כל א' וא' לפי דרכו בקודש, וכמבואר בספרי מוסר הראשונים.

ובעוד אופן אפשר לתרץ קושיא הראשונה למה נאמרה מתחלה בלשון שמשמעו שתשאר

בפרישות לעולם ועד, כי זה היה בכונה לנסותם אם הם מוכנים לוותר על כל העולם הזה בכדי לקבל את התורה הק' ולהיות קרוב לד' ית' להיות עבדיו ועמו ונחלתו וזהו קבלת עול מלכות שמים שלימה ואמיתי וכמו כן אמרו חז"ל שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, דהיינו גם כן לומר שהוא מוכן לוותר על הכל עבור התורה הק'.

(מתוך נאמור והיו נכונים)

"אנכי ד' אלקיך" וגו'

הנה בדבור זה שהוא הראשונה מ' הדברות ישנו מחלוקת הראשונים גדולה בין מוני המצות אם מצות האמונה (שהוא מצות אנכי וגו' כנ"ל) נמנה בין חשבון התרי"ג מצות, כי יש טוענים שמכיון שמוכרח להיות להאדם אמונה לפני שניתן לו המצות כי לולי זאת לא שייך לחייבו לקיימם שהרי לא מאמין במה שמצוים לו, ומכיון שכן לא שייך למנות מצוה זו לחשבון המצות אלא הרי זה הקדמה לכל התרי"ג מצות ובלי זה אין לאדם שייכות להתורה ולמתן תורה כלל.

והנה טענה זו היא לכאורה טענה צודקת ואם כן יש להבין את שיטת הסוברים שכן נחשב במנין המצות וכך שיטת הרמב"ם וכן נקטינן כוותיה, והנה כבר תרצנו קושיא זו בס"ד בכמה אופנים אמנם כאן נזכיר אופן א' מהם (זה גם אופן נוסף למה שנתבאר בגליון בשלח), ומקודם נקדים עוד קושיא לפי שיטת הרמב"ם למה כתוב בלשון (אנכי ד' אלקיך) שמשמעו רק הודעה שד' הוא אלקינו ואם זה מצוה היה לו להיות נכתב בלשון ציווי כמו תאמינו בי וכדו', ועוד יש להבין למה נאמר בל' יחיד "אלקיך" כמדבר לכל א' וא' בפרטיות ולא כתוב אלקיכם.

ועתה נבא לתרץ קושיא הראשונה מכיון שמוכרח להיות שכבר היה להם האמונה בד' לפני שניתן להם התורה ותר"ג מצותיה א"כ מה ניתוסף להם במצוה ודבור זה, שיש לומר שמצות אנכי הוסיף דבר חדש בענין האמונה והוא שעל כל א' וא' לראות לגלות גם לעצמו ולהראות גם לאחרים איך שאפשר לראות את האמונה והשגחת ד' ית' מתוך הנהגת העולם והטבע ומתוך הנהגת ד' ית' אתו^ט.

המבוקשת ואפילו לתכלית הראשונה שמבואר בתורה ובחז"ל שהוא להביאו ליראה ותשובה ומעשים טובים, ולכן בברית מילה שמחלישים ע"י כח המצוה את התשוקה לגשמיות לכן מברכים אז שכמו כן יזכה להכנס (באותה צורה) לתורה ולמעששים טובים כמבואר ברכה זו בגמ'. אמנם עם כל זה אדם שרוצה שיהיה לו קנין ממש בתורה ולהתדבק בה כראוי ולזכות בכרתה של תורה עליו גם כהיום להתנהג בפרישות בפועל וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סג.) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה ועוד אמרו במשנה אבות שזך דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' ויש שכתבו שזה בעיקר למי שהוא עדיין בדרך לקנותה כלשון המשנה "דרכה של תורה", אבל אחרי שכתב נזהר ודבוק בתורה הק' אפילו אם יאכל יותר ולא יחבר לבו ומשך אחרתה, ואז כבר אין צורך לפרוש לעל אלא יכול לקיים את הפרישות בלבבו אפילו בשעה שיאכל.^י כדאיתא בגמ' (שבת פט.) שבהר סיני ירדה שנאה לאומות העולם ובספח"ק עבודת ישראל פ' בדרך רמז (חוץ מהפסח שהמתן תורה מחייבת לנו להיות שונים ומובדלים מן הגוים והרי זה מעורר שנאה מאומות העולם לבני ישראל) שהכוונה שירדה לנו (בני ישראל) שנאה לעינים ששייכים לאומות העולם והיינו לבני הגשמיים שזה שייך להגוים.^{יא} ובמקום אחר תירצנו שיש לומר שאע"פ שכבר היה לבני ישראל אמונה מקודם בכל זאת התורה חדשה לעשות מהאמונה מצוה להרבות שכל על זה, ועל ידי כן כל פעם שהאדם חושב על האמונה ומכל שכן אם מחזק עצמו במקום נסיון שלא יתייאש מלצפות לישועה בכח האמונה שד' יכול לעזור לו כי ממנו לא צר להושיע לו מה שבדרך

בעל כרחך אתה ח', שהכוונה שכן צריך להיות בחיים הגשמיים שירגיש האדם שעושה רק כאלו כפאו שד.

^י אין הכוונה שזה דבר מוחלט לגמרי, כי אם יהיה לו איזה פתוי חדש מיצרו יוכל להשתנות אלא הכוונה שבלי פתוי חדש מיצרו ישאר הדבר בכחחלה, מה שאין כן כשכבר הורגל לעשות הדבר עם הדביקות בלבבו אליה אזי באופן טבעי תמיד כשיעשה אותו מעשה בפועל יתעורר ממילא מחשבת לבו בדביקותה בו, וכשירצה לשנות הענין יצטרך בכל פעם מלחמה חדשה מלאה, ולכן כתבו בספרי מוסר שישמור תמיד בכל דבר בהתחלתו שיתחיל בלי יצר הרע אלא עם היצר טוב לבד, וזה סגולה לכל ההמשך להיות מופשט מהיצר הרע בדבר ההוא.

^י ע' הגהות חל"ע על ש"ע אר"ח ה' פסח (... שכתב כן גם לגבי לבטל חז"ת חמץ ממקום שהיו מכניסים בה חמץ לגבי דביקת חמץ ע"ש.

^י ולאחר קבלת התורה לא נאסר לאדם לעסוק בעניני עולם הזה לפני שלמד את התורה הק' (כגון ילד משנולד עד שילמד התורה הק') כי מכח קבלת התורה שהיו שמה כל הגשמות עד סוף כל הדורות כבר העניקה התורה קדושתה בתוך לבבנו שאי אפשר כבר להתרוקן לגמרי כמו שכתבו "וחיי עולם" (שקאי על התורה) נטע בתוכינו^{יב}, ולכן אחרי מתן תורה כבר אין הגשמיות דבוקה כל כך בלב יחודי למלא את כל עומק הלב כמו שהיה לפני מתן תורה.

אבל עם כל זה אם מפטמים וממלאים את הילד בגשמיות יותר מן הראוי בודאי יהיה זה תופס את לבו ביותר וימנע ממנו לכנס לתורה כראוי ושיוכל לקנות את התורה ומכל שכן שלא יביאנו תורה ההיא להמטרה

^א כמבואר בספרי מוסר ובחז"ל שאין התורה מתאחדת עם הגשמיות והרי זה כמו אש ומים שאי אפשר להם להתחבר יחד אלא א' מכבה את השני (כי התאוות הגשמיות נמשלים למים כי הם נובעים מיסוד המים שבאדם והתורה נמשלה לאש כמו שכתוב בה דברי כאש וגו'), ואין הכוונה שלא יאכל האדם כלל וכדו' אם רוצה לזכות בכרתה של תורה אלא שיהיה לבו מופשט מעניני והנאות גשמיות ולא תהיה הרגשת והנאת התאוה דבוקה ותופסת מקום בלבבו ששם צריכה התורה להיות נקלטת ונדבקת כמבואר.

^ב ואפילו מי שאופיו חזק ויכול לשלוט ברוחו לעצור מלחשוב על הדבר לג' ימים עם כל זה בעומק לבו במתחת להכרתו נשאר לו קשר ושיכות לזה בלי שירגיש בה.

^ג והנה אע"פ שסטוריים אגב' משמע טוענים בפרישות היה כדי שיהיו סטוריים אגב' לא שמשע עיניו פרישות והסח הדעת מדברי חומר הגשמי, אין זה אינו קושיא לדברינו הנאמרים כאן כי יש להוכיח מדברי הגמ' עצמה שהיה כאן גם ענין של סתם פרישות מכל הגשמיות, שהרי לפי מה שנקטינן להלכה כר' יוסי שד' ית' קבע זמן הפרישות רק לב' ימים ומשה הוסיף יום הג' מדעתו, אם כן צריך להבין מה היה טעם ד' ית' שצוה לפרוש ב' ימים שאי אפשר לומר מחשבת טומאה שהרי ב' ימים לא מספיק כדי שיוכלו גם הנשים להשתתף בטהרה ובשביל האנשים לבד שיהיו סטוריים מספיק יום א', אלא בעל כרחינו לומר שהיה כאן עוד טעם אחר להפרישות ולזה הספיק ב' ימים ומשה רבינו הוסיף עוד יום גם מטעם הפרישות וגם מחשבת טומאה מטעם פולטת וכו'.

^ד כתוב בספר התניא באגה"ק לפרש המשנה באבות

והיינו שיש לאדם לשים לב ולהתבונן בכל מקרי העולם ומקרים הפרטיים שמופיעים לפני עיניו בהשגחה העליונה ועליו לפתוח עיניו על מנת לחפש ולראות איפה שיוכל לראות בכל דבר מלכותו ית' שאפשר לראותו ולגלותו כי רק מי שישים לב לזה יראנה ויגלה אותה.

מזה שאין כן בלי שישים האדם לבו ועינו לזה לא ירגיש אותה ולא יראנה ואפילו אם יחיה אלף שנה ישאר בלי ראייה זו אלא ישאר לו אמונתו כמצות אנשים מלומדה ולא כדבר חי ושיחיה עם זה, וזה מה שנתחדש לנו במצות אנכי ד' אלקיך שעלינו לגלות את זה באופן שנראה את מלכותו ית' בעינינו וכו"ל, ואז יתואר ד' ית' בתואר "אלקיך" בלשון יחיד לכל א' וא' בפרטיות כי כל א' יגלה אותו כפי שהוא יכול לראות וכפי מאורעותיו והשגחה פרטית שמופיע לו ובזה לא הרי זה כהרי זה, ועל כן הרי זה בלשון יחיד לכל א' וא' בפרטיות, וכידוע לשון הזוהר הק' על הפסוק "נודע בשערים בעלה" וגו' שמפרש שד' ית' נודע לכל א' וא' לפום מה דמשער בלביה (וזה פירושו "בשערים" בלשון רבים) ע"כ.

ונוסף לזה יכול כל א' גם כן לגלות איזה נקודה חדשה שנראה ונתגלה מתוכה אלקותו ית' מה שאחרים עדיין לא גילו אותה ואחרי שיגלה אותה תהיה מאירה גם לאחרים כי נר לא נר למאה, ולכן עליו להרגיש ולהכיר אותה ולגלותה ולדבר עליה גם ללבו של עצמו וגם לאחרים ובזה מתחזק האמונה גם אצלו וגם אצל אחרים, וזאת הנקודה שהאדם מגלה נקראת על שמו ובזה מתייחד שמו ית' עליו במיוחד בפרטיות, ובזה יתבהר עוד יותר מה שכתב אלקיך ל' יחיד כלו' אנכי ד' תדאג שאהיה נקרא "אלקיך".

ובזה יש לפרש המשך הפסוק אשר הוצאתיך מארץ מצרים וגו' שזה רמז על יציאת מצרים הפרטית של כל א' וא' שהנה ידוע (ומובא במקום אחר) בטעם המצוה להזכיר יציאת מצרים פעמיים בכל יום כי אצל כל אדם נעשה יציאת מצרים אצלו בפרטיות כל יום והמתבונן יראנו וימצאנו, וזה בדבר שאי אפשר לאדם להגאל ולצאת ממנה בכח עצמו וכמו שאמר חז"ל יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום ואלמלא הקב"ה עזרו לא יכול לו, ע"כ, הרי לנו שבכל יום מתחולל אצל כל אדם ענין יציאת מצרים בפנימיות כמו שהיה אז כך שכל א' יצא בבחינה רוחנית מקליפת מצרים ממ"ט שערי טומאה.

ובזה מתורץ גם כן קושיא השניה הנ"ל למה לא כתוב תאמין וכו', כי האמונה כבר ישנו בלב כל א' וא' כנ"ל אלא המצוה כאן באה להוסיף המצוה לגלות את האנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך וגו' על ידי מקרי העולם ומקרים הפרטיים שמופיעים לפני עיניו בהשגחה העליונה וכו"ל וכשיגלה האדם אותה אזי הרי הוא מגלה את האנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך

גו', וכמו שביציאת מצרים הגיעו בני ישראל ל'ויאמינו בד' כך גם ע"י יציאת מצרים הפרטית של כל א' וא' מגיע כל א' וא' ל'ויאמינו בד' וגו'. (שזה המחשת האמונה הנ"ל המבוקשת מאתנו²¹).

ובזה יתורץ גם כן מה שכתוב בפרשת קדש לי וגו' "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" וגו' "היום אתם יוצאים" וגו' שלכאורה ב' פסוקים האלה הם סותרים זה את זה שבפסוק הראשון אומר אשר יצאתם לשון עבר שמשמעו שדבר אליהם משה רבנו אחרי שכבר יצאו ותוך כדי דיבור בפסוק שני אומר היום אתם יוצאים שמשמעו שעדיין לא יצאו אלא עומדים לצאת היום, ולפי האמור יש לבאר שבא לרמז ולומר הטעם למה מצוה לזכור תמיד יציאת מצרים (כמו שאמר להם "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" וגו') הוא כי באמת "היום" אתם יוצאים בל' הוה כלומר בכל יום ויום תמיד קורה יציאת מצרים לכל אדם, וע"י שאנו אומרים וזוכרים כל יום יציאת מצרים הרי זה מעורר את העינין בין מטעם סגולת המצוה ובין מטעם שהרי זה מעורר לבנו לראות ולהכיר גם היום שהקב"ה מוציא אותנו ממצרים כנזכר.

עוד יש לפרש מה שרמז בדבור זה אנכי ד' אלקיך וגו' והוא גם כן הקדמה לכל התורה כולה כי הנה כבר נתבאר כמה פעמים שעל האדם לבטל הגיונו ודעתו ושכלו לדעת ושכל התורה הק' שהיא למעלה מהגיון האנושי והיא שכל אלקי (שהוא נבדל משכל האנושי),

וזאת אומרת שאע"פ שמצוה ללמוד התורה הק' לפרשה ולהבינה עם הגיונו, בכל זאת אין הכוונה מפני שהגיון האנושי הוא הדעת האמיתי ולכן הרי זה הבנת התורה באמת ועל כן יש לקרב את התורה להגיון האנושי ועל פיה להבינה ואם הגיון לא יסכים לאיזה ענין הרי זה כאילו מוכיח שלא השיג עדיין ההבנה האמיתית בענין ההוא של התורה ועל כן יצטרך לדחוק עצמו ולפרשה ולקרב להגיון האנושי באופן כזה עד שתהיה מובנת ומתאימה על פי הגיון האנושי.

כי לא כן הוא כי אין לנו לקרב את התורה להגיון האנושי אלא עלינו לקרב את הגיונו האנושי להתורה הק' והאדם שלומד תורה הרבה ומקרב תמיד הגיונו להגיון התורה הק' ומדחיק עצמו ושכלו עד שתתקרב להגיון התורה, הוא יזכה להשיג אמתה של תורה ובהמשך הזמן שילמד כך תהיה דעתו נפעלת מפעולתו ותהיה נהפכת ותתעלה מדעת ההגיוני האנושי להיות נעשה דעתו דעת תורה.

והנה בכדי שיוכל אדם לבצע את זה צריך לבטל את עצמו ואת נגיעותיו להתורה הק' וכל זמן שיש לאדם נגיעות עצמיות וכמו כן כשאין יכול לבטל שכלו והגיונו להתורה הק' זה גם כן ענין נגיעה וגאווה שמאמין ששכלו והגיונו צריך

להבין הכל והיא הקובעת בכל דבר ודבר וכל ענין נגיעות הללו זה מעוות את השכל הישר כמו שכתוב "כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים", וזה הרמז בפסוק "אנכי ד' אלקיך" כלומר שהמצוה היא לבטל את האנכיות של עצמו שלא תהיה קובעת אלא ד' ותורתה הק' יהיו הקובעים עליו נמצא שאין אנכי אחר אלא ד' הוא ה"אנכי" היחידי ואין לך אנכי אחר (של עצמך).

והנה כל זמן שהאדם לא שבר את נגיעותיו וטבעו והאנכיות שלו הרי הם מסכים המבדילים בינו לבין ד' ית', נמצא שבכדי לגלות את ד' ית' אצלך צריך לשבור מסך המבדיל והוא ענין הנזכר הנגיעות של האדם והאמונה בהגיון בכלל ובהגיונו בפרט, וברגע שישבור המסך הזה בזה יפתח את השער לד' ויגלה את האלקות בתוך לבו.

ובזה יתפרש ענין "אלקיך" על הגילוי הפרטי שעל כל אחד ואחד לגלות את האלקות אצל עצמו דהיינו לבטל המסך שלו במדותיו וטבעו והוא הדבר שיותר קשה לאדם לכבשו ולשבור אותה כי מכיון שזה הסגירה שלו בינו לבין אלקיו לכן היצר הרע מתאחז בזה ביותר ומקשה עליו דוקא בנקודה היותר חשובה עבורו שבזה תלוי כל תקונו והצלחתו והתקרבותו באמת לד', ומכיון שהיצר הרע יודע מהו הנקודה הזאת אצל כל אדם לכן נותן לו לקיים ולעשות כל התורה כולה חוץ מנקודה זאת ועל ידי כן נשאר האדם מבחוץ ח"ו, ועל כן באה התורה הק' והקדים את זה והתחיל ד' ית' בזה את דבורו שקודם כל יגלה וישבור האדם את המסך בינו לבין קונו ואח"כ יוכל לכנס לכל חדרי תורה.

"אשר הוצאתיך מארץ מצרים"

האבן עזרא מביא שיש מקשים למה לא הזכיר אשר בראתיך שזה מעיד יותר על האמונה בד', ע"ש, ויש לומר דהנה כבר נתבאר שדבור ראשון הוא (גם) כהקדמה לכל התורה כולה, והיות ומטרת ותכלית התר"ג מצות היא מה שאמרו חז"ל שניתנו המצות כדי לצרף בהן את הבריות, והנה הצירוף הזה נעשה ע"י הנסיונות ומלחמת היצר שיש לנו בקיום המצות²² ומכיון שכך הקדים לנו ד' ית' בראשית דבריו אלינו את הדבר שנותן לנו הכח והאומץ ללחום נגד יצרינו (המטריד ומעיף אותנו כל כך) והוא ענין האהבה הגדולה לד' ית' כי הכח ללחום נגד מניעה שמביא לו היצר הרע הרי זה תמיד בכח האהבה שיש לאדם להדבר שהוא נלחם עבורו ובלי זה אין לאדם הכח ללחום.

ועל כן הזכיר לנו ד' ית' את הטובה היותר גדולה שעשה ד' ית' להדור ההוא שנעמדו בהר סיני לקבל את התורה, וזה הוא הדבר שיעורר את רגשי האהבה בלבם אל ד' יותר מכל שאר הדברים ויותר מזכירת אשר בראנו, א"י כי זה אינו דבר שראו בעצמם ושיעמוד לפני עיניהם,

בהרחבה במקום אחר (בגליון בראשית תשע"ד ע"ש).

²¹ ובזה יובן גם מה דאיתא כל האומר שירה בכל יום בשמחה כאילו עתה יצא ממצרים ועבר את הים הרי הוא יהיה בן עולם הבא וכו' שלכאורה אינו מובן הענין שצריך להיות אצל האדם כאלו עבר היום את הים, ולהאמור מובן היטב כי באמת יוצאים ממצרים כל יום שהוא היצר הרע ועוברים את הים של נסיונות והקב"ה מצילנו מידם, ומי שמכיר ורואה את זה תמיד וחי כך זה יביא אותו להיות בן עולם הבא

²² ויש לומר שזה הענין שכפה ד' ית' עלינו את ההר וכו' אע"פ שלא מובן הצורך לזה שהרי אמרנו נעשה ונשמע (וכך הקשה בתוס' (שבת פח.)), אמנם מבוואר בספה"ק (עי'

טבע אין דרך להיוושע וכדו' הרי הוא מקיים מצות האמונה ויש לו שכר על זה (חוץ ממה שאוכל פירותיה תיפק ומיד שמזקק את רוחו בזה).

² ובזה אנוח גם נעשים שותפים למעשה בראשית שהרי אנו גומרים להוציא לאור מטרות הבריאה שהרי למטרה זו ברא ד' ית' את כל הבריות שתכליתה הוא להיות כולה נעשית אכסניא ודירה עבור מלכותו ית', וזה נעשה על ידי שמגיעים להכרת מלכותו ית' מתוך העולם הזה, כי כל זמן שמלכותו ית' נעלם ומכוסה בעולם הזה הרי זה כמו סגירת הדלת לכניסת המלך שם, ועל ידי שמתחילים להכיר אותו ית' שם ומשם הרי זה נחשב שמכניסים אותו ית' לשם וכמו שנתבהר ענין זה יותר

קדושת לוי) שבני ישראל אמרו נעשה ונשמע היינו שרצו באמת לקיים כל התורה אבל לא חשבו שיהיה להם בזה קושי (כי הלא הם רוצים בזה) ולא ידעו שאע"פ שיש להם הרצון כל כך חזק בכל זאת יהיה להם יצר הרע שיבלבל אותם נגד רצונם, ולכן הראה להם ד' מצוה של כפי' לדעת שהקב"ה היא גם על המלחמה הכביד נגד יצרו שיופיע להם, כי דוקא אחרי הציווי מופיע יצר הרע קשה שלא היה להם לפני קבלת התורה שנלחם עם האדם נגד רצונו, וכמבואר בחז"ל שגדול המצווה ועושה כי דוקא מכיון שהוא מצוה יש לו יצר הרע גדול כנגדו שצריך לכבשו ולכן שברו גדול יותר, ולפי המבואר כאן הרי זה עיקר מטרת מתן תורה לצרף אותנו דוקא ע"י מלחמה כבידה זו.

ב) כי בענין יציאת מצרים הרי ראו והרגישו את חלק השליילי ועברו הסבל עם הרגשת לבם לכן

הגאולה והשחרור מזה היה גם כן מורגש מאוד בלבם ועורר בלבם מאוד האהבה לד' עבור זה ולכן הזכיר ד' ית' את זה גם לפני מתן תורה כשהציע ע"י משה רבנו את קבלת התורה הזכיר "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אל"י" ובכל הדברים היה מוכיח את האהבה הגדולה שהעניק להם ד' ית' בכדי לעורר בלבם בזה לעומת זה גם כן אהבה לד' ית' וכל פעם שיזכירו את זה יעורר ויחדש שוב בלבם את הרגשת האהבה והכרת הטוב כלפי ד' ית', ולכן נצטוונו גם לזכור יציאת מצרים פעמיים בכל יום ערב ובוקר והוא יסוד קבלת עול מלכות שמים לקבלה באהבה כי אז הרי הקבלה באמת ובלב שלם וגם רק אז יש גם את החוזק והתוקף המלא כי מה שהאדם מקבל באהבה גמורה הרי זה מתקיים ומחזיק מעמד אצל האדם, וז"פ.

אוצר הזמנים שובבים

גדר נוסף לשמירת המחשבה לאנשים בעלי מחשבה מהירה ובעלי רגש

הנה ישנם אנשים שהם בעלי מחשבה מהירה יותר מאנשים רגילים וזה שייך בין בצד הטוב ובין בצד ההיפוך, ואלו צריכים להזדרז יותר לשים מחשבתם תוך כדי הרף עין בדבר טוב כי אצלם הכהרף עין נמדדת ביותר מהירות.

ועוד ישנם אנשים שכח מחשבתם הוא חזק יותר שפועל על הרגישם יותר במהירות הרגיל, וישנם כאלה שאצלם אפילו מחשבה קלה עושה תיכף ומיד פרי ומביאתו לידי מעשה בלי שום פעולה חיצונית, וכמו כן ישנם כאלו שהם בעלי הרגש דק כלומר שהם מרגישים דברים דקים ועדינים ומתרגשים מהם מה שאחרים אינם מרגישים ומתרגשים מהם כלל, ועוד ישנם כאלו שעל כל דבר שחושבים עליה אזי תיכף ומיד כח דמיונם מדמה לפני עיניהם צורת ותמונת הדבר¹² וזה מה שמעורר הרגישם ליצר הרע ח"ו, וכל אלו צריכים לזהר ולשמור על עצמם ביותר¹³ זהירות לשים ולהשקיע תמיד מחשבתם בענינים אחרים¹⁴.

ואע"פ שענין זה שיש לאדם כח גדול במחשבה נראה לכאורה כחסרון גדול לאדם אבל באמת יש בזה צד מעלה גדולה שכמו כן מחשבתם הטוב פועלת ועושה פרי למעלה בצד הטוב בקלות מאוד, ומהם מבוקש באמת להקדיש מחשבתם מאוד בענין עבודת ד' ותורה ויראת שמים והם מסוגלים ומיועדים להתעלות מאוד במעלות ומדריגות הרוחניות ובדביקות

וענין זה הוא יסוד גדול ונחוץ לדעת שהדבר הראשון שעל האדם לרכוש לעצמו ולהכניס ללבו (וכמו כן לצאצאיו) היא האהבה לד' ית' (לקיים מצות ואהבת את ד' אלקיך וגו') כי הרי האדם מאת יציאתו מבטן אמו הרי הוא מיועד ונעמד מול מלחמה מאויבו ושונוא שהוא יצרו הרע וכמו שכתוב (בראשית ד' ז') לפתח חטאת רובץ ואם לא יהיה לו האהבה לד' בלבו הרי הוא כבן חיל שנעמד תוך קרב בלי שום נשק וכלי זיין, שבלי ספק שחיילי השונוא יבלעוהו וירמסוהו חי.

וענין זה הוא לאפוקי ממה שחושבים המון עם שלעבוד על מצות אהבת ד' ית' הרי זה מצוה שניתן לבעלי דרגה שכבר אין להם מלחמה עם יצרם על שמירת התורה ומצות הלא תעשה, מה שאין כן מי שעדיין טרוד עם מלחמה תמידית עם יצרו לא מבוקש ממנו שישקיע עבודה במצות אהבת ד' ית', אבל הרי זה טעות גדולה כי אדרבה אדם שיש לו יותר מלחמה עם יצרו יותר נחוץ עבורו שישגידל ויחליב תמיד בלבו מאוד האהבה לד' כי זה הדבר שיציל ויפדה אותו מיצרו כי זה יתן לו הכח והאומץ ללחום עם יצרו

¹² וענין זה הוא גרוע מאוד כפי מה שאמרו חז"ל שאין יצר הרע שולט אלא במה שענינו ראות והרי אצלם הרי ע"י כל מחשבה כל דהו כבר נעשה להם כענינו ראות וע"י זה היצר הרע שולט עליהם תמיד ח"ו, על כן יש להם לאלו להתאזר בכח אדיר נגד יצרם זה ויש להם להכין לעצמם איזה צורת ותמונת קודש כגון אותיות ושותות הקודש ובפרט מה היה וכדו' ותיכף ומיד בהרף עין ידמו את זה לפני עיניהם ואם אי אפשר להם או שלא כובש את מחשבתם דברים קדושים אזי יציירו לפנייהם איזה צורה אחרת והעיקר להשתמש תמיד בדרך דומה למה שהיצר הרע תופס אותו ושיקיים מאויבי תחכמני וישתמש בכח הזה מצד הקדושה ויצר טוב, אבל אין הכוונה להשתמש בדברי היצר הרע לסייע לצד הקדושה כמו שיש מבינים היום שיש להשתמש בדרכיו לסייע ללימוד התורה הק' כי בזה אדרבה מקרבים לבם יותר ליצר הרע אלא הכוונה ללחום נגד היצר הרע בדברי קדושה שהם מכוונים לעומת כח דומה אצלו ודבר, זה לא ניתן בידו של כל אדם לקבוע לפי מה שעולה ברוחו והגיונו, אלא בידי תל מידי חכמים מובהקים שלומדים לשם שמים שכל לבם שקוע בתורה ועבודה ואין בלבם תערובת של עניני עולם הזה ותאוותיו כלל ובלי תערובת דעוה והשכלות והשקפות זרות לזה צריך דעת תורה טהורה וסע"ל לדעת דרכי התורה האמיתית.

¹³ ועל בעלי הרגש דק עליהם לשים עיונם הדק בלימוד התורה הק' וכמו כן לדקדק בלמודם על כל דיוק קל בין במקרא ובין בסוגיות הגמ' ובהלכה וכדו' כי בכל פרט ופרט שבתורה הק' ובלימודה נעשה תבלין ורפואה לעומת הצד השני שבפרט ההיא, ועוד כי צריכים להכניס כל הכשרונות והחושבים שניתן להאדם לתורה ועבודת ד'

בד' ית' ע"י כח מחשבתם יותר משאר בני אדם הרגילים, ומכיון שיש להם האפשריות להתעלות כל כך בקלות הרבה יותר מהרגיל לכן גם נסיונם הוא יותר קשה מהרגיל, ועל כן יש להם לשים לב להבין את אשר לפנייהם כי ניתן להם כח זה לטובתם להשתמש בה לעבודת בוראם ולהביאם לחיי עולם הבא בדרגה גדולה וזה מה שמבוקש מהם.

ולכן מן השמים לא נותנים להם מנוח לנפשם אלא אם כן ישימו לבם ויקדישום לעבודת בוראם ואם לא משתמשים במדתם וכחם להתקרב לד' כאמור נותנים להם לפול ח"ו מאוד לשאול תחתית, ותלוי במה שיבחרו הם¹⁵, וכמו כן הוא אצל כל אדם שמי שהוא מיועד לגדולות יותר מונעים ממנו הצלחתו ובעבודתו את ד' ית' כדי שיתאמץ עוד יותר עד שיגיע לדרגה יותר גדולה לדרגה שהוא מיועד להגיע אליה, וענין זה הוא יסוד וכלל גדול¹⁶ ומוסר וחיזוק גדול לאדם לדעת בכל עניני עבודת ד' ית'.

ויש לדעת עצה טובה כללית והגנה ושמירה לאלה שהם בעלי מחשבה ולפי טבעם נמשכים לתוך מחשבות ומעופפים בה וחולמים תמיד, שטוב להם לעשות תמיד כל מעשיהם בזריזות¹⁷ (ע"י עצה זו בהרחבה בקונטרס עבוד ד' בשמחה) ובה זריזות מביאה לידי נקיות במחשבה ולב, וגם בתפלתם עדיף עבורם להזדרז ולהתפלל מלה אחרי מלה ברציפות בלי שְׁהִיָּה בכדי שלא יהיו נתפסים בכל מיני מחשבות של הבל באמצע וזה הורס ומפריע להם כח תפלתם, וכמובן שאין הכוונה להתפלל בלי מחשבה ובלי לב אלא לא להתעכב עבור שיפור המחשבה כי יצא שכרם בהפסדם במה שנעשה קרעים קרעים בהפסקת מחשבות בטלות בין השורות והתיבות של התפלה, על כן יעשו באופן של עול כמו עם פחד, כמו שהיו עושים אם היו נושאים אתם יהלומים או שאר סחורה יקרה שהולכים בזריזות גדולה מפחד הגנבים שלא יתנפלו עליהם ויגנבו מהם סחורתם, וידמו לעצמם כאילו מי שהוא עומד עליהם ורוצה לחטוף מהם סחורתם ותפלתם וכדו', או יציירו לעצמם שמוכרחים לגמור עד שעה פלונית וכדו'.

בתורה ועבודה כפי מה שהם מיועדים ומסוגלים לפי כחם או מצד העלמת עין וחוסר התייחסות של מלמדיהם לאפשר עלייתם אלא מסתפקים במה שהם ממלאים את המבוקש בכלליות (כי זה מספיק להבליט הצלחת ושם טוב המוסד והמחנך), אבל יש לדעת שעל המלמד והמחנך ורבו של התלמיד לדאוג על עלייתו המלאה האפשרי ובלי זה הרי הוא נכנס בגדר של עושה מלאכת ד' ברמיה ח"ו ונפשות אנו נבטענין ועל זה נאמר ועצומים כל הרומיה כי מי שאינו ממלא תפקידו נחשב כאינו ראוי להורות ומורה ועל כן יש לשים לב מאוד לזה.

וגם לפעמים הקולר תלוי בצוואר ההורים על שלא שמרו על ילדיהם מספיק למונעם מדברים המזיקים להצלחתם הרוחני ולא הרחיקו אותם מהרחוב המזוהם היום ומכל עניני עולם הזה והמסתעף שנתפסים בהם היום ומאוד נחשבים מהצעירים והגם העניקים יותר מכל גשמיית תענוגות עולם הזה ועל זה נאמר ועצומים כל הרומיה כי לתקון, ועל כן יש להורים לשים לב בפרט כשרואים ילד שהוא יותר בעל כשרון ויותר מסוגל להתעלות, עליהם לדאוג למלאות אותו בתורה ועבודת ד' ית' ולא להסתפק במה שברגיל וכמו שאמרו חז"ל ספ ליה כתיבא, וירבו עליו בתפילה ביותר מברגיל שלא יפול ח"ו לצד היצה"ר דוקא מפני מעלותיו המיוחדים, ואם יעשו כפי כל המבוקש מהם בעולותיה יהיה אלקים בעזרו כ"י.

¹⁸ יש הולך לבית המדרש ובאמצע הדרך רואה מודעות ומתחיל לקרוא ונעשה תקוע שם עד שעובר זמן תפלתו או זמן סדר למודו וכדו' והעצה להחליט בחוזק שלא שם לבו ולא פונה לשום דברי חול אחרי שהתחיל באיזה דבר מסויים (ואפילו בהליכה למקום מסויים וכדו') עד שיגמור הענין ההוא שהתחיל בה.

ית' כי לכך נתנו לו החושים וכחות האלו.

¹² וישנם בעלי מחשבה שלפי טבעם כל דבר שרואים או ששומעים הרי הם משקיעים מחשבתם בה לאורך ורוחב ומתעמקים בה וחוזרים ולועסים אותה עוד פעם ועוד פעם, והנה מדה זו אדם משתמשים לרוחניות לתורה ועבודה מרויחים בזה הרבה מאוד ויכלו להגיע ע"י זה לדביקות גדול בתורה ועבודה ולדביקות בד' אבל רק לזה כדאי להשתמש במדה זו, אבל מי שמתחמש במדה זו בדברי חול וענינים גשמיים הרי הפסידו זה גדול מאוד כי הרי זה מושך ומדבק את לבו ואת עצמו עמוק מאוד לתוך הגשמיית ודברי חול ולתוך עולם התוהו וחולמים ונתפסים במחשבות של הבל וריק וגורמים לעצמם בזה נזק עצום שאח"כ מאבדים ח"ו השליטה על עצמם על ידי זה וצריך עבודה רבה אח"כ להוציא את עצמם מזה.

¹³ וכמו שכתוב אצל קתן שאמר לו ד' ית' אלא תטיב¹⁸ ורבו לא יטיב בעל חטאת רובץ וית' את תשוקתו וגו' ובספרים הק' מפרשים בזה הכוונה שאם תטיב מעשיך אזי שאת (מלשון התעלות) כלומר תעלה במעלה יותר מהבל אבל אם לא אזי היצר הרע מחכה לך בפתח ותיכף ומיד יפילו אותך ח"ו לשאול, ובה הסביר לו ד' ית' למה לא קבל קרבן מנחתו הקטנה (מפרי האדמה) מכיון שהוא מיועד לגדולות ביותר לכן היה מבוקש ממנו שיביא קרבן מעולה יותר שישל הבל ליה בדרגה יותר פחותה, אבל הוא לא בחר בזה ההתעלות ועל כן נפל ע"י זה עוד יותר שהגיע לרציחה שרצח את אחיו אחרי זה.

¹⁴ וכמו שרואים בחוש היום מה שקורה אצל הרבה מהצעירים הנופלים ד"י שמצוי שדוקא אלו שמסוגלים מאוד לעלות ונפלים נפילה גדולה ח"ו והרבה פעמים הסיבה הפשוטה לזה הוא כי לא נותנים להם להתעלות

עבודת התשובה בשני חלקים

ידוע מה שדייקו חז"ל בפסוק (הושע י"ד ב') "שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד ד' אֶלֶהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶגְךָ" ששם מדובר על עבירות במזיד והפסוק קרוא לזה כשלון שזה שוגג, ופרשו בגמ' שע"י התשובה נהיה מהעוון שבבחי' מזיד ונחשב כאילו הוא רק כשלון בשוגג, אך עדיין צריך ביאור על פי זה לשון המקרא בפשטות הלשון. ואפשר לפרש בדרך רמז שהפסוק אומר שכשאתה רוצה לעשות תשובה "שובה ישראל" אז תעשה תשובה כזאת שתהיה "עד ד' אלקיך" והיינו שלא תחשוב רק מעצמך כי זה תשובה חלשה אלא שתחשוב על ד' ית' שתחשוב שאני עושה תשובה כי אני רוצה ומתגעגע לחזור להיות קרוב אל הרבש"ע, וכזה מחשבה אין מביא עצבות שאין עוסק במחשבתו על עצמו ועל עונש שלו אלא רק על ענין קירבתו אל הרבש"ע וזה מעורר געגועים ותשוקה ולא עצבות, ואף כשמזכיר את החטא יחשוב רק על התוצאה שע"י החטא התרחק מהרבש"ע ואת זה הוא רוצה לתקן, ובימות השבוע קשה לעשות זאת שהטבע של האדם מושך לחשוב על עצמו, אבל בש"ק קל להגיע לזה, אך בכל זאת אפשר לקבל כח משבת קודש גם לימות החול לעשות ענין זה (לשתף גם את הרבש"ע בתשובה ולא לחשוב רק על עצמו וכנ"ל) בעבודת התשובה.

ויש עוד להוסיף לזה שהנה אם האדם עושה תשובה רק באופן של התמרמרות על העבר ויראתו מהעונש המצופה לו אז כל קיום תשובתו עומד בסכנה כי יש לו רק חד סמכא (רגל אחת) שהוא "סור מרע" וזה לא יכול להתקיים, ולכן בהכרח צריך בשעת מעשה כשעוסק בתקוני התשובה לשתף בזה כמה שיכול את חלק האהבה והגעגועים אל הרבונו של עולם שבבחינת "עשה טוב" כמה שיכול ובה יאה קיום לתשובתו מכיון שיהא מבוסס ועומד על שני עמודי הבנין על שני רגליים היינו גם על היראה וגם על האהבה

וזה גם כן נרמז בפסוק "שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד ד' אֶלֶהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶגְךָ" שאומר הפסוק שאם אתה רוצה לשוב בתשובה "שובה ישראל" אתה חייב להשלים עבודת התשובה גם כן בחינת עשה טוב "עד ד' אלקיך" כי אם לא תעשה כך שאם תשאר רק בתשובה מיראת העונש שהיא מתוך דאגה לעצמך ולא על ההתקרבות להרבונו של עולם אזי "כי כשלת בעוונך" שבזה ישאר אצלך העוון וימשיך עליך כשלון היינו שתמשיך ליכשל על ידו שימשיך העוון להביא עליך עצבות וכו' ולכן אם אתה רוצה שלא תבוא להכשל בעצבות ע"י העון צריך אתה לשוב בתשובה כזאת שהיא עד ד' אלקיך שהיא התשובה שמשתפים בה את אהבת הרבש"ע ובה לא תכשל יותר בעצבות ע"י העוון שלך (וי"ל שמרומז גם במלת "ד' אלקיך" כלומר בב' הבחינות גם בחינת הויה שהיא מדת האהבה וגם בחינת אלקים שהיא מדת היראה).

ובאמת כך הוא הדרך של עבודת התשובה בדרך הראויה שנעשית בכדי להתקרב אל ד' ית' שעל ידה יכול האדם לזכות להוציא ממנו לגמרי את כל הרושם של החטא, דהנה כשעושה אדם תשובה באופן שחושב כל הזמן על החטא ועל המרידות של היצה"ר וכו' לא יכול להתפטר ולהתנקות לגמרי מרושם החטא, אך כשמעורר האדם בתשובתו את הרצון והתשוקה שרוצה להתקרב ולהתדבק אל הרבש"ע ושוקע ומוסיף במחשבות כאלו יותר ויותר הרי בזה לאט לאט

מסיח ומוציא את דעתו לגמרי מהחטא ושוכח ממנו לגמרי, שאף שבתחילה תשובתו מתוודה על חטאיו מכל מקום אחר כך אין עיקר עסקו עם החטא אלא בהשגת קירבת ד' ע"י התשובה עד שמתנקה לגמרי מכל רושם החטא. ויש לסמוך ליסוד זה ספור מהרה"ק ר' שלמה מקרלין זי"ע שהיה כידוע קדוש ונורא מאוד שאי אפשר לתאר קדושתו (כמו שהעידו עליו צדיקים שהיה בבחינת קדושת משיח בן יוסף בדורו) ופעם הלך ברשות הרבים ונכשל בקרן זזית בפתע פתאום באיזה ראייה של אשה, ומאוד נשבר לבו בקרבו ונעמד תיכף ליד איזה אילן שהיה שם בצידי הדרך והתחיל למרר כמה שעות ארוכות בבכיות נוראות (וכמדומה מובא שעבר אף זמן תפלת מנחה ולא הרגיש) עד שאחרי כמה שעות הפסיק לבכות. והרה"צ ר' משה מינדר זצ"ל שסיפר סיפור זה אמר שנראה לו שהפסיק לבכות מתי שהגיע למדרגה גדולה כזאת ששכח לגמרי על מה הוא התחיל לבכות, והיינו שנשכח ממנו לגמרי הסיבה מדוע התחיל לבכות הרי זה משום שכבר לא נשאר שום רושם מהחטא ונמחק לגמרי ולכן כבר אין נשאר ממנו שום זכרון.

וכמוכן שאם אדם עוסק כל הזמן בענין החטא ובכל תשובתו חושב על הגהינום והעונשים וכו' ודאי שלא יכול להגיע לדרגה שישכח לגמרי מהחטא אך כשהתשובה היא באופן הנ"ל של שובה ישראל עד ד' אלקיך והיינו שאף שמתחיל תשובתו על החטא מכל מקום מתוך זה עולה אל ההשתוקקות והרצון לזכות לדבקות וקירבת ד', אז בודאי מחשבות ורצונות ותשוקות אלו מושכים את האדם לעלייה והתרוממות בבחינת הפסוק "משכני אחרך נרוצה" ויכול להשקע בהם כל כך עד שיוכל לשכוח לגמרי מכח איזה סיבה התחיל את בכיותיו ותשובתו, שעכשיו מרגיש רק את ההשתוקקות לדבקות וקירבת ד' ובה מגיע לתיקון השלם.

ואמנם הרה"ק הנ"ל שהיה בעל מדרגה גבוהה היה יכול לזכות לתשוב נעלית כזאת אף בימות החול אך בשבילנו הזמן המסוגל להגיע לתשוב שלימה כזאת היא בשבת קודש, שאם יהודי שומר שבת כהלכתו ונזהר בש"ק מכל מחשבות חול כאילו כל מלאכתך עשויה ללא שום דאגות, ועוסק כל ים הש"ק בעניני קדושה של דבקות ואהבת ד' אז יכול לזכות להגיע בש"ק לשלימות התשובה מאהבה.

והיינו אחרי שבימות החול כבר עשה את ההתחלה של הוידוי על החטאים והתמרמרות על החטאים אז בשבת קודש יכול להשלים ולהעלות את התשובה שתעלה למדרגת שובה ישראל עד ד' אלקיך, וימשך כולו לגמרי לאהבת ד' ובה יזכה לשלימות תקון היסוד ולגמור השובב"ם בשלימות.

הדרכה חשובה לאלו שסובלים מבלבול המחשבה והתגברות היצר הרע באונס

ישנם כאלו שאין להם בעצם משיכה אל היצר הרע אלא אדרבה הרי זה נגד רצונם, אלא שיש להם בלבולים מהיצר הרע שלא נותן להם מנוחה ויש להם מזה יסורים כי על ידי כן הם לפעמים גם נכשלים ח"ו באיזה פגם בקדושה והכשלונות הללו בעצמם זה עבורם יסורים ומרגישים בזה שממיר את חייהם, ועוד שמרגישים כאלו יורשים תרתי גהנום שכאן סובלים יסורים מהיצר הרע שמכשילים ועוד שדואגים שעבור זה הם עתידים לקבל גם גהנום

בעולם העליון ד"י, (וכן יש היום הרבה בני אדם שרוצים וחושבים ללמוד התורה הק' אך היצה"ר לא נותן להם ללמוד וכן רוצים להתפלל בכוונה והיצה"ר תוקף אותם בהרבה מחשבות זרות ובלבולים ולא נותן להם להתרכז בכוונת התפלה).

אמנם קודם כל מה שעליהם לדעת ברור שכל מה שעליו לדאוג הוא רק שלא יהיה מצדו אשם בכשלונותיו ומצדו יעשה את שלו ככל מיטב יכולתו ויחזיק עצמו באמונה ובטחון בד' שכאשר הוא יעשה את מה שביכולתו ויברח תמיד מהיצר הרע בכל כחו אזי יותר מזה אין עליו תלונה ואחריות.

וכמו שהמצריים במצרים (שהם אותה הקליפה) מררו את חיי בני ישראל בגשמי כמו כן מררו את חייהם גם ברוחניותם ואלו שהחזיקו עצמם בד' וצעקו תמיד אל ד' לבסוף לא נעשו מקופחים כי היה להם הסבל עצמו לתיקון ולזיכוך עד שזכו לבסוף להגאל ונעשו הם מקבלי התורה הק' לכל הדורות, וזכו לגילוי שכינה ג' פעמים, א) ביציאת מצרים כמו שכתוב "ובמורא גדול זה גילוי שכינה" ב) בקריעת ים סוף שאמרו זה קלי וגו' ג) במתן תורה שזכו לשמוע קול אלקים חיים מדבר מתוך האש ויחי.

ובשביל להבין את התקון שיש בזה להאדם והחסד שהבורא ית' עושה לו בזה יש להקדים מה שמובא מתלמידי הגר"א זי"ע בשמו שאמר שיש ה' תשוקות חזקות בעולם והתשוקה היותר חזקה מכולם היא כשהנשמה יוצאת ונפרדת מהגוף שאז נזכר האדם בבת אחת את כל מה שעבר עליו בחייו, ואם לא מילא את ימי חייו בעבודת ד' כראוי אז מתמלא בכאב נורא על שהתטפש ולא ניצל את חייו כדבעי, ובאותם רגעים הנשמה מקבלת תשוקה נוראה הלוואי שיוכל לחזור עכשיו לתוך הגוף בכדי לתקן ולהשלים את מה שהחסיר בחייו, ותשוקה זו כל כך חזקה שאין דמיון אליה בכל התשוקות של העולם הזה שאם היה האדם מרגיש אחד מאלף צער ותשוקה כזאת לא היה יכול לסבול צער כזה והיה מת מכלות נפשו מצער גדול ונורא כזה, ע"כ.

ופעם פרשנו על פי הנ"ל בענין "תיסרך רעתך" את דברי הגמ' במס' גיטין שמספרת שאונקלוס העלה באוב את נפש בלעם מהגהינום ושאל אותו דינא דהאי גברא במאי, וענה לו, בשכבת זרע ורתחת, וכמוכן שזה רק משל שלמעלה אין גשמיות.

וצריך ביאור מה הכוונה במשל זה, ובכלל למאי נפקא מיניה באיזה דבר מבעירים את אש הגהינום הלא אש בוערת ושורפת בכל דבר שמבערים אותה ומה הכוונה בזה.

ויתכן שהפשט בזה על פי הנ"ל שעונשו הוא שמכניסים אותו בתוך הקליפה והמיאוס של החטא שעשה והמרידות והצער הזה היא העונש היותר גדול שיכול להיות, מפני שאינו כמו שאר עונשי הגהינום שהם בבחינת אש המנקה ומלבין ומסיר את טינוף החטא מנפש האדם, אלא אצלו להיפך שהעונש שלו היא שמשקיעים ומכניסים אותו בתוך מיאוס קליפת החטא שמהרתיחה שהיה לו בעוה"ז ליצה"ר (שהורג כל כך ביצה"ר עד שהעבירה נהיית בבחינת הטבע שלו) ומזה עצמו נוצר ונברא הגהינום שלו והוא מונח בתוך העבירה והטנופת שברא ומתייסר ממנה באופן שאין יכול לצאת ממנה בבחינת תייסרך רעתך שזה הצער היותר גדול מכל המיני גהינום ד"י. וכן יש לומר לענינינו שמי שיש לו בחינת מצב

של סבל כזה בעוה"ז שהיציאה"ר מבלבל אותו בהרהורי חטא כנגד רצונו באופן של כפייה (ונקרא בלשון הרופאים כפיתיות) שזה צער גדול שהוא בבחינת חולי בנפש וסובל האדם מזה הרבה, צריך שידע שזה נברא מהחטאים שלו (שבגלגול הקודם פגם האדם בחטאים רבים כאלו) וכדי לכפר עוונותיו נענש באופן כזה שהוא מתייסר בתוך אלו הקליפות שברא בעצמו והוא נצלה בתוכם.

אך זהו תיקונו שיחזק את עצמו ולא יתפעל מהיציאה"ר ולא יתלונן אלא יקבל הכל מאהבה ובוזה יתוקן עוונו וחסאתו יכופר, ויבין וידע שבאמת היה צריך להיות ענשו שיהיה מונח בגיהנום בתוך הטומאה של חטאים אלו, אמנם ד' ית' מרחם עליו ופודה אותו מהצער הנורא הזה שבגיהנום ונותן לו תיקון יותר קל שיוכל לתקן החטאים בעוה"ז וזה על ידי הצער שעובר עליו מהתגברות היציאה"ר באופן שהוא קרוב לאונס כי צער זה הוא אחוז קטן מאוד של אחד מיני אלף אלפים מאשר אילו היה סובל צער זה גופא בגיהנום ששם הוא צער נורא מאוד וכנ"ל. אך יש לזוהר מאוד בענין זה כי מצוי ח"ו אצל אנשים כאלה שהם חושבים שממילא הם כבר פגומים ולכן אין שומרים על עצמם ומרפים עצמם ונופלים ונכשלים עוד בענין זה ח"ו.

וישנם כאלה שלא מתיאשים לגמרי אלא בדבר (או אפילו בחצי דבר ואפילו במשהו) שכן היו יכולים לשמור על עצמם כי בפרט הזה לא היו אנוסים הם מתיאשים ולא שומרים על עצמם.

ולפעמים הירידה והכשלון הזה אינו אפילו בדבר מעשה אלא שעל כל פנים אינו מכוון במחשבתו ההתנגדות לזה מכיון שחושב שהרי הוא אנוס בין כך וא"כ למה לו לצער עצמו בחנם וללחום במחשבתו כל כך נגד יצרו ולגלות תמיד דעתו דלא ניחא ליה הלא בין כך הרי זה כך ולכן יותר קל לו כאלו להסכים במחשבתו ולקבלו ח"ו כאילו שזה ברצונו ואז לא יהיה לו כל כך צער מזה תמיד.

וכל זה טעות נורא כי בזה יכול ח"ו לקלקל כל התיקון שהיה מרוויח כשזה היה בא בצער והוא היה מצדו צריך לעשות את שלו ולמחות ביצרו בכל כחו ולא יתייאש כלל למה שנעשה שלא מצדו אלא כאילו הוא מופשט מכל זה וכאילו אין בו שום פגם כלל.

ובאמת כך הוא שישנם אנשים שיש להם מצב כזה אבל הם שומרים על עצמם לגמרי כראוי וכנזכר ומאיר עליהם אור של שמירת הברית כמו אצל צדיק, אך יש לדעת שעל דבר כזה יכול להיות ההקפדה בשמים על כחוט השערה (דומה למ"ד בגמ' ההלכה לגבי גודר גדר מצד הרביעי שלו שמגלה דעתו בזה שניח"ל מגלגלין עליו החיוב על הכל וכמו כן כאן) שאם מגלה דעתו שניחא ליה ונהנה מיצרו ח"ו, אע"פ שזה רק מפני שחושב שבין כך הרי הוא פגום וכנ"ל אזי על ידי כן מגלגלין עליו ומחייבין אותו על הכל כאילו הוא אשם, כי סוף כל סוף הרי זה בא לו מפני פגמו מבעבר שהיה באמת אשם אלא שעכשיו ניתן לו הזדמנות לכפר על זה וזה דוקא אם יעמוד בהנסיון כראוי, ואם לא הרי ח"ו ביטל התיקון הזה וחוזר להתחייב על כל העבר, ועל כן החי יתן אל לבו שלא יפסיד ח"ו במקום להרוויח ואז ילך לבטח לדרכו ותומת ישירים תנחם בס"ד שיצליח לכל תיקונו משלם.

והנה יש להוסיף ולבאר במה שאמרנו שזה בא לתיקון על גלגוליו הקודמים ובמקום לקבל עונשו בגיהנום הוא מקבל כאן בעולם הזה ויש

לו אפשרות לתקן מה שפגם בגלגול קודם, שזה נעשה אם האדם בגלגולו הקודם בסוף ימיו עשה תשובה מחטאיו והתודה על כל חטאיו וכו' אך לפני המיתה אין האפשרות לתקן החטאים בפועל ונפטר במצב זה ולכן כשעולה לעולם העליון הרי מצד אחד הוא נחשב בבחינת צדיק (וכדברי חז"ל שהאומר הרי את מקודשת על מנת שאני צדיק גמור חל הקדושין שמא הרהר תשובה בדעתו) אך למעשה צריך הוא לגמור ולהשלים תקונו החטאים שלא תיקן.

אמנם לשלחו לגיהנום אין מן הראוי ששם הוא רע מאוד ואין זה מתאים עבורו שיש לו כבר הזכות של צדיק, ולכן שולחים אותו שוב להעולם הזה, והוא נולד באופן שיש לו כבר רצונות וכיסופין טובים שהרי את ענין המחשבה והרצון כבר תיקן בתשובתו שבסוף ימיו שכבר נתחרט על שהלך אחר היציאה"ר וקבל ברצונו שרוצה לעבוד את הקב"ה ולא ללכת יותר אחרי היציאה"ר, אך סוף סוף כיון שבפועל עדיין לא תיקן החטאים שלא זיכך עדיין את החומר מפגמי החטא על כן נותנים לו מצב כזה שעכשיו יש לו רצונות וכסופין טובים שרוצה ללמוד ולעבוד את ד' ית' כראוי ומתייגע ומצטער הרבה מהצער של היציאה"ר שמונע אותו מעבודת ד' ולימוד התורה"ק, והצער הזה שיש לו מהיציאה"ר הוא כפרה גדולה בשבילו וזהו המתקן מר במר שבמרירות שמרגיש מהיציאה"ר נמתק המרירות של החטאים שחטא מקודם.

ואמנם כל זה הוא רק בתנאי שהוא אינו מתייאש ולא מרפה את רצונו וממשיך להתחזק ולהמשיך ברצון ובחשק לעבוד על עצמו מה שהוא יכול, שאם הוא מרפה עצמו ומפסיק לחשוך ולכסוף לזכות להיות שלם במדת היסוד ולהתפלל על זה אזי הרי הוא מאבד את התקון הזה, שאף באופן שהוא באמת אנוס ולא יענש על עצם זה שאינו מצליח לעמוד איתן מול יצרו הרע אך סוף סוף את התקון שהיה יכול להרוויח ממצב זה מאבד, שהתקון נעשה רק באופן הנ"ל שהוא מקווה וכוסף ומשתוקק ומתייגע ומשתדל ואז כשאינו מצליח נעשה מהאונס והצער שיש לו מזה תיקונים היותר גדולים על כל החטאים שפגם וכנ"ל.

וצריך אדם לחזק את עצמו במצב כזה באומץ ובחיזוק הנפש ולא לפול בייאוש ועצבות ח"ו ואז יזכה לתקון היותר גדול.

הדרכה למי ששבוי ביד יצרו הרע ומרגיש שהוא רשע גמור.

ויש לדעת שגם אלו שסובלים ומצטערים מבלבולים והתגברות היציאה"ר שמתגבר עליהם ומכשילים אפילו במזיד רח"ל שאין להם להתפעל מזה אלא יש להם לעשות כל מה שביכולם בעשה טוב בתורה ובתפלה ומעשים טובים, ובפרט להשתדל שיהיה העשה טוב באופן של עונג וחשק וכנ"ל.

והנה לפעמים היציאה"ר בא בטענה (בבחינת דברי חז"ל שיש רשעים הטוענים בבית דין של מעלה) ש"טרוד ביצרי הייתי" וכמו שמפרש בזה השל"ה הק' שטוענים שהיציאה"ר לא נתן להם מנוחה והטרידם כל כך בבלבולים ותאות ומחשבות וכו' עד שהם היו בבחינת אונס.

ובבית דין של מעלה עונים להם שיוסף הצדיק מחייב אותם, ועדיין צריך לבאר מה באמת התשובה על טענתם, ולפי מה שדברנו עכשיו יש לפרש הפשט שהוא טוען שטרוד ביצרי הייתי

ולא הייתי יכול לעסוק בעבודת ד' באהבה שהלא סברתי שאני בבחינת "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי" ואיך אוכל לגשת לעיקר עבודת ד' שהיא העבודה מאהבה ולכן חשבתי שקודם אני צריך לתקן את החטאים עד שאתפטר מהיצר הרע ואח"כ אגש לעבודת ד' מאהבה כראוי.

אך כל זה אינו נכון שדרך זו (להטהר קודם מהחטאים ורק אח"כ להתעלות ולעבוד את ד' ית') שייך רק במי שיכול לתקן חטאיו בזמן קצר ומיד יפסיק היציאה"ר לבלבלו, אך כשרואה האדם שבלבולי והטרדות היציאה"ר נמשכים זמן רב ואינו מתפטר מהם הרי על זה נאמר אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה וכמו שפרשו בזה צדיקים ז"ע שאולי נגזר עליו שיהא כל ימי חייו כזה באופן שלא יפנה לעולם שזהו תקונו לעבוד ד' ית' דוקא מתוך מצב זה.

וכך גם לענין אדם זה שסובל ללא הרף מהיציאה"ר אזי אף שיצרו מתגבר עליו כל כך עד שמכניס אותו למצב שהוא נחשב ח"ו בבחינת רשע בכל זאת לא נאמר עליו הענין של ולרשע אמר אלוקים וכו' אלא תיכף עכשיו עליו לעבוד את ד' ית' כאילו הוא היה צדיק.

ובפרט כשעושה מצוה או עוסק בתורה ותפלה ישיח מעצמו כל חטאיו את כל חטאיו ועוסק במצוות ובתורה ובתפלה בשמחה היותר גדולה כאילו הוא צדיק, וכמאמר צדיקים ז"ע שכשאין יכולים להכנס מלמטה קופצים ונכנסים מלמעלה, שזהו אחד מהדברים שגילה מרן הבעש"ט הק' ז"ע שיש דרך לסור מרע ע"י טוב.

ובפרט בימינו שאנו כבר קרובים לתקון השלם ואין כבר הרבה זמן לעסוק בכל התיקונים של כל החטאים שצריך לתקן מכל הגלגולים, שהיינו כבר כל כך הרבה פעמים מגלגולים ועכשיו כבר ההזדמנות האחרונה לתקן, והיות שהמטרה העיקרית הלא היא לזכות לעבודת יתברך מאהבה רבה שזה כל המטרה של מתן תורה שאמרנו בה נעשה ונשמע, ולכן אי אפשר יותר לחכות ולהמתין מלעשות עבודה העיקרית הזאת עד שנהיה ראויים לזה, אלא צריך מיד להתחיל לעסוק בעבודת ד' ית' מאהבה ובשמחה ע"י שמעוררים את הרצון והתשוקה לעבודת ד' כראוי, ואז אף אם בפועל אין מצליחים בזה לגמרי בעוה"ז לפני הגאולה השלימה בכל זאת יגיעו לשלימותם ותיקונם בימות המשיח (שהוא יעזור לכולם לגמור תקונם לגמרי).

וכן אם לא יספיק לגמור תקונו בעודו חי בעולם הזה יכול להיות שתיכף בשעת מיתה יהיה נשלם ונגמר כל עבודת האדם, וזה נעשה מכל מה שהשתוקק והשתדל בכל כחו להגיע לכל השלימות רוחנית בזה העולם (ולא הגיע אליה), ובמשך ימי חייו הרי הוא הכין עצמו לאט לאט לתיקונו ושלימותו ולכן בשעת מיתה יכול הרבש"ע לגמור את כל תיקונו ברגע אחד.

ובמיוחד לפי שיטת הרמב"ם שפסק שאפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה בשעת מיתתו אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, והיינו אפילו על חטאים שלא מועיל בהם התשובה לבד בכל זאת המיתה מכפרת עליהם, ומכל שכן הוא וקל וחומר במי שהשתדל כל ימי חייו להגיע לשלימות ברוחניות ולא זכה להגיע לזה הרי בודאי שיכול לזכות בשבעת מיתה יזכו אותו להגיע אל שלימותו, וודאי שצריך לזה זכיה

מיוחדת שהרי לא כל אחד זוכה שבשעת המיתה יהא ראשו ומחשבתו צוללים לידבק ב'ית', (ולפעמים חלילה יש כאלו שמפסידים הכל בשעת המיתה וכידוע מספה"ק שיש סכנה גדולה של פיתוי הס"מ שמפתה לכפור רח"ל בשעת המיתה ד"י, ועושה הס"מ לאדם נסיון גדול בשעת המיתה ומי יודע שיעמוד בנסיון) אלא שמי שכל ימי חייו חי בצורה כזאת שהשתוקק תמיד והשתדל ללא הרף בעבודת ד' אף שלא הצליח ולא עלה בידו הרי הוא מובטח ומוכרח שיהא לו תיקון בשעת המיתה שד' ית' יגמור בעדו ויתן לו אז ברגע אחד את כל התיקון בשלימות, וזהו "המתיק מר במר" שע"י המרירות שסבל בימי חייו מההשתדלות שהשתדל כל הזמן ולא עלתה בידו הרי מכח זה יגיע אל התיקון שלו.

אנחנו אומרים שלוש פעמים ביום "ועל ניסך שבכל יום עמנו" ואם ד' ית' עושה נסים וישועות לאדם בגשמיות הטפל הרי מכל שכן שכאשר היהודי צריך ישועה ברוחניות והוא משתדל הרבה ומשתוקק ומתפלל כל הזמן על זה בודאי יכול ד' לעשות לו נס ברוחניות ויקבל ברגע אחד את התיקון שלו, שהלא תכלית החיים הרוחניים (וכמו שאנחנו אומרים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים" שהכוונה על חיי העולם הבא) שזה נקרא נס ברוחניות כשהתפלל אדם על איזה תיקון רוחני הרבה שנים וברגע אחד זיכה אותו ד' ית' אל התיקון הנצרך.

על כל פנים יוצא שהדרך לתיקון היסוד הוא שהאדם יכניס בלבו תשוקה ושמחה בעבודת ד' ולעבוד את ד' ית' באהבה כמו הצדיקים.

וזה יש לומר הפשט בדברי הזה"ק שעל פגם הידוע צריך "תיובתא סגי" שהכוונה היא על התשובה מאהבה שהיא נקראת תשובה מאוד חזקה שאין חוזק כמו חוזק האהבה, ככתוב (שיר השירים ח' ו') "כי עזה כמות אהבה רשפיה רשפי אש שלהבתיה".

וזה י"ל מרומז גם כן בפסוק "שובה ישראל עד ד' אלקיך כי כשלת בעווניך" שמובא בספה"ק שסתם עוון שבחז"ל מרמז על חטא פגם היסוד, ועל זה אומר הפסוק שאם כשלת בעוונך בפגם היסוד הרי העצה היחידה שלך לשוב עד ד' אלקיך שתתפוס את עצמך ברבש"ע בעצמו ותתחיל מיד לעבוד את הבורא באהבה רבה ואזי לא תפחד משום מקטרג, ואף אם לא תצליח להרגיש מיד הטעם באהבת ד' בכל זאת תתחיל מיד לכל הפחות ברצון תשוקה והשתדלות להגיע לאהבת ד' ואל תרפה מזה בשום אופן ואז מובטח שאתה בן עולם הבא ותוכל הגיע לתיקון היסוד השלם.

אוצר החינוך

פרק ד' אות ה'

מתי מעניקים אהבה ללא יראה כלל
(ועוד פרט חשוב באופן וצורת הענקת האהבה)

והנה אע"פ שנתבאר בפרק זה שבכל מצוה ועבודת ד' ית' וכמו כן בחינוך הילדים והתלמידים צריכים תמיד לשלב יחד האהבה והיראה וזה בלי זה איננו דבר שלם אלא חצי דבר, אמנם יש להוסיף שישנם דברים שהם צריכים להיות נמסרים באהבה לבד,

והם הענקת האמונה והבטחון בד' והאהבה לד' ית' ותורתו וקיום מצותיו (שהם יסודות התורה והם הדברים שמעניקים גם לתינוקות היותר קטנים), כי הדברים האלה לא יתכן להכניסם ולהחדירם לתוך הלב אלא רק באהבה.

ועל כן אע"פ שצריך למצות חינוך בכל שאר המצוות וכמו כן החיוב ללמוד עם בנו תורה שהוא מדאורייתא (מפסוק ולמדתם אותם את בניכם) וזה נוהג בין בן גדול ובין בן קטן שילמדנו שידע לקיים המצוות לכשיגדיל^כ זה לא הוא חיוב רק על האב ולא על האם כמבואר בגמ' ובש"ע, עם כל זה להכניס בילדים אמונה ובטחון ואהבת ד' והתורה והמצוות היא גם כן חובת האשה.

ופרשנו בזה דברי הפסוק שמדברי קבלה (משלי א' ח') "שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך" ולכאורה יש להבין איזה תורה לומדים מהאם הלא המצוה ללמד לבנו תורה היא רק על האב ולא על האם, אלא בעל כרחינו לומר שזה קאי על האמונה ובטחון ואהבה לד' ולתורתו שזה חובה גם כן על האם (ועל כל פנים מדברי קבלה מכח פסוק זה) והטעם בזה יש לומר שענינים האלו אי אפשר להכניס ללב אלא באהבה לבד על כן הטילו זאת על האם מכיון שהאם מסוגלת יותר להעניק אהבה (בלי יראה) לילדיה^{כא}.

ועל כן יש לשים לב לזה (וגם האב שהוא גם כן מחוייב להעניק ולהחדיר בלב ילדיו האמונה והבטחון בד' והאהבה אליו ולתורתו ומצוותיו ית') להעניק זה דוקא בגודל האהבה ובדרכי נועם בלי יראה ויד חזקה וכמו שנתבאר, ומכיון שכך לא מספיק לזה רק מסירת ידיעת הדברים לבד אלא צריכה לדאוג גם שהדברים האלה יכנסו ללבע של הילדים כי בכדי שישפיעו הדברים על לב השומע צריך שיהיו הדברים נאמרים ברגיעה ובנחת (ושלא תהיה לחוצה ודחופה ללכת לצריכה), ולזה לא מספיק זמן מצומצם אלא צריכה להקדיש זמן בהרחבה, וצריכים גם לחזור אתם **תמיד** על הדברים הללו בלי גבול כדי שלא יהיו נשכחים מלבם אלא יהיו נקבעים בלבם כל כך בחוזק עד שעל ידי זה לא יסורו מלבם כל ימי חייהם.

ונוסף להנאמר שהדברים צריכים להאמר בהרגעה ובנחת צריכים גם כן להיות (הדברים נאמרים) עם הרבה לב דהיינו שבשעת הדבור יהיה לבה מלא עם אהבה ומסירות אליהם, וזה צריך להיות ניכר גם כלפי חוץ על פניה בשעה שמדברת אתם כי רק אז יפנה הילד אזו ולבו להקשיב באמת להדברים הנאמרים ואחרי שיקשיב להדברים ויכנסו ללבו אז יוכל גם הילד להרגיש ההרגעה והלבביות, ואז יהיה לבו נמשך אחרי הדברים והיו נדבקים ללבו, ועל ידי כן גם כשיקיים את הדברים גם כן יעשה אותם באהבה, וכל זה הוא בכלל מה שאמרנו דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, (ונכלל בזה גם כן שיהיה המשפיע בעצמו גם חרד על הדברים ומקפיד עליהם גם לעצמו כי רק אז לא יהיו נאמרים מהשפה ולחוץ אלא מתוך הלב וההרגעה להדברים).

מזה שאין כן אם בשעת הדבור יהיה בלי הרגשת הלב ואהבה אליהם, או אפילו אם תהיה בפנימיות לבו של המדבר אהבה אל הנדבר אלא שיהיה המדבר במתח ולחץ אז מצד הטבע לא יתקבלו הדברים ולא יהיו נדבקים ללבם, וזה מכיון שהם נאמרים בצורה של מתח.

ואפילו אם אין המתח שייך לענין זה הנדבר כלל אלא מכח סיבה חיצונית צדדית כגון שנחפזת ללכת לעבודתה וכדו' בכל זאת לא יתקבלו הדברים ולא יכנסו ללבו של השומע, ואפילו אם יהיה המתח רק

בחיצוניותו דהיינו בצורת הדבור וההתנהגות בכל זאת יוכל להפריע כנ"ל כי כשהילד רואה צורה חיצונית כזה הרי זה כבר גורם לו שיהיה סולד מלקבל הדברים ועל ידי כן אין הדברים נכנסים כלל ללבו וממילא לא יתכן שישפיע עליו.

ולפעמים גם יוכל להשפיע עליהם אפילו ההיפוך לגמרי דהיינו שיגרום להם להיות סולדים מאותם הדברים ששמעו עד שיוליד להם על ידי זה בלבם ח"ו שנאה להדברים גם על העתיד ואפילו כשיגדלו ויזדקנו ישאר אצלם ח"ו השנאה להדברים, כי תמיד כשיזכרו הדברים האלו יופיע בלבם גם זכרון המתח שהרגישו בשעה שנאמרו להם אותם הדברים וישאר תמיד בלבם המתח קשור להדברים ולא יבינו (או לא יצליחו) להפרידם בלבם, וענין זה מצוי מאוד היום לצערינו הרב, וכל זה הרי זה תוצאה מטרדת הלב שיש להאם ע"י עומס עבודתה ביותר משיעור הראוי וביותר מכחותיה.

ואפילו אם לפעמים יראו שהילדים כן מקבלים את הדברים והחינוך אע"פ שנאמר בצורה של מתח או בלי האהבה והלבביות הנזכר, לא יהיה דבר של קיימא בעתידים של המחונכים ואפילו אם כן ימשיכו בהם בעתיד הרי זה תהיה רק באופן של כפיה ומצות אנשים מלומדה ואין זה תכלית העבודה ומטרת החינוך (אלא שיהיו נעשים עם הלב באהבה) כי קייממה תמיד באותו צורה שקבלוה ואין זה העבודה והמצוה הרצויה והמבוקשת, ונמצא שע"י חינוך באופן זה יצא ח"ו ההיפוך הגמור מתכלית ומטרת החינוך והרי זה מקלקל במקום לתקן, ועל כן יש לדאוג ולהשגיח תמיד מאוד על ענין זה שיהיה נעשה מצות החינוך כראוי באהבה.

ואפילו אם רק יהיה נדמה להילד שהאם החוצה וממהרת עתה כבר לא יכונן את לבו כלל להכניס ללבו הדברים הנשמעים עתה ממנה וכמו שמצינו בגמ' (עירובין ב"ד:) במעשה דר' פרידא.

ועוד יש להוסיף להנאמר שממעשה דר' פרידא שהיה לומד עם תלמידו כל דבר ודבר ד' מאות פעמים (שהיתה תפיסתו קשה) יש לנו ללמוד שיעור הסבלנות והמסירות שצריך להיות בשעה שמלמדים את הילדים בכדי שיהיו נקלטים הדברים בלבם וישפיע עליהם, וגם יש ללמוד משם גודל השכר על הסבלנות הזאת כשמוותרים על עניני עצמו עבור תועלת התלמיד, וכמו כן הוא לגבי האם כשמטפלת במסירות וסבלנות להשפיע על ילדיה רוחניות ויראת שמים ומוותרת על צרכי עצמה בכדי לטפל ברוחניותו של הילד, וכן הדברים נאמרים לכל מלמד ומחנך ומשפיע על תלמידים כמו שעשה ר' פרידא ועל זה נאמר יש קונה עולמו בשעה אחת.

וכמו כן כל הנאמר כאן שצריכים להעניק להילדים אמונה ובטחון ולהשפיע להם אהבה לד' ולתורתו ומצותיו הם כללים גדולים גם לכל מלמד ורב הלומד עם התלמידים, וצריכים לדבר הרבה בענין זה ברוע ושלוה ועם הענקת אהבה ללא מתח כלל, וכן לחזור ולדבר על זה תמיד, וכמו כן כל רב ודרשן ומשפיע על הצבור בין לקטנים ובין לגדולים ואנשים מבוגרים, כי זה מה שחסר בעיקר היום בדורינו ותקופתינו זה, ולצערינו הרב העולם רחוק מאוד מכל זה היום ובאלה הדברים הוא עיקר שליטת היצר הרע והקליפה היום שמרחיק את כל העולם בכך מד' ית', וזה גם סיבה גדולה על ירידת הצעירים היום ד"י.

^כ לשון לייסור) ואל תטוש תורת אמך", שלא זכר ביטוי מוסר ביותר להאשה מכיון שיש לה צורך לזה לגידול ילדיה אלא אצל האב וזה ללמדנו שהאב יש לו להעניק גם אימה (נוסף להאהבה), והאם לפי הטבע להעניק יותר אהבה.

האיש בכל זאת הכח להעניק לילדיה אהבה גדולה ניתן ביותר להאשה מכיון שיש לה צורך לזה לגידול ילדיה הקטנים שהיא המטפלת בזה ולא האב, וק"ל.

^{כא} אלא שמדברנו הוסיפו לחייב לחנך את הקטן גם בקיום המצוות בפועל כדי שיהיה לו הרגל לקיימם לכשיגדיל.

^{כב} ואע"פ שידוע שהאשה היא יותר מדת הדין מאשר